

IRAK

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Ahmet KÜÇÜKASLAN**
Ankara - March, 2011

T.C. Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

IRAK

Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Yüzölçümü	441 839 km²
Yönetim Şekli	Parlamentar Demokrasî
Nüfusu	29,6 milyon (Irak İstatistik Kurumu, 2007 yılı verileri) 28,9 milyon (CIA Temmuz 2009 tahmini), 32 Milyon (IMF verilerine göre)
Resmî Dili	Arapça. Kuzey ve Kuzeydoğu bölgelerinde Kürtçe, Türkmenler'in bulunduğu yerlerde Türkçe, diğer bölgelerde Ermenice ve Asurca konuşulmaktadır.
Din	% 97 Müslüman (% 60-65 Şii, % 32-37 Sünnî), % 3 Hristiyan ve diğer.
Başkent	Bağdat
Başlıca Şehirleri	Bağdat, Basra, Dhi Qar, Babil, Nineva.
Etnik Yapısı	% 75-80 Arap, % 15-20 Kürt, % 5 Türkmen, Asurlu ve diğer.

Kaynak: CIA The World Factbook, 2009

Economist Intelligence Unit Iraq Main Country Report, Kasım 2009.

Temel Ekonomik Göstergeler

	2008a	2009a	2010b	2011b
Nominal GSYİH (PPP-milyon \$)	105 871	111 343	115 330	130 246
Reel GSYİH'deki Artış (%)	9,5	4,2	2,62	11,4
Kişi Başı GSYİH* (\$)	3 481	3 564	3 598	3 965
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	2,6c	-2,81	5,1	5
Petrol üretimi (000 varil/gün, ort)	2 430 c	2 398	2 829	3 253
Bütçe Dengesi (GSYİH'nin %'si)	9.6	-10	1.4	6.6
İhracat, fob (milyar \$)	58,8	40,9	48,1	67,6
İthalat, fob (milyar \$)	-37,2	-35,8	- 41,1	-50,5
Cari Hesap Dengesi (Milyar \$)	13,7	1,6	3,1	12,8
Cari Hesap Dengesi GSYİH'nin %'si)	16,1	-0,1	3,8	-1,7
Döviz Kuru (ort, 1 ID = 1 \$)	1.193c	1.170	1.180	1.180
Dış Borç (yıl sonu, milyar \$)	67,7	50,3	52,1	45,3

IMF ve Economist Intelligence Unit (EIU) verilerine göre;

a EIU tahmini b EIU öngörüsü c Gerçekleşen;

* Satın Alma Gücü Paritesi ile.

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

AMF (Arab Para Fonu), BM (Birleşmiş Milletler), CAEU (Arap Ülkeleri Ekonomik Anlaşmalar Konseyi), DTÖ- gözlemci (Dünya Ticaret Örgütü), FAO (BM Gıda ve Tarım Örgütü), G-77, IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), İKB (İslam Kalkınma Bankası), İKT (İslam Konferansı Teşkilatı), MİGA (Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu), NAM (Bağılantısızlar Hareketi), OAPEC (Petrol İhrac Eden Arap Ülkeleri Örgütü), OPEC (Petrol İhrac Eden Ülkeler Organizasyonu), UNCTAD (BM Ticaret ve Kalkınma Örgütü), UNESCO (BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu), UNIDO (BM Sanayi Kalkınma Örgütü), UNWTO (BM

Dünya Turizm Örgütü), UPU (Dünya Posta Birliği), WCO (Dünya Gümrük Örgütü), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Haklar Örgütü), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü).

► Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Bir Ortadoğu (Ön Asya) ülkesi olan Irak, kuzeyden Türkiye, doğudan İran, güneydoğudan Basra Körfezi ve Kuveyt, güneyden Suudi Arabistan, batıdan da Ürdün ve Suriye ile çevrilidir. Türkiye ile 352 km, İran ile 1458 km, Ürdün ile 181 km, Kuveyt ile 240 km, Suudi Arabistan ile 814 km ve Suriye ile 605 km sınıra sahiptir.

Türkiye ve İran sınırına yakın bölgelerde dağlık arazilerin ve İran sınırında bataklıkların görüldüğü çoğunlukla da düzlük arazilerden oluşan Irak topraklarının % 13'ü tarım alanı, % 10'u otlak, % 4'ü orman ve çalılıktır.

En yüksek yerleri Handran (2625 m.) ve Sincar Dağı (1500 m.)'dir. En önemli akarsuları kaynağı Türkiye'de olan Fırat ve Dicle nehirleridir.

Bölgelere göre değişiklik arz eden bir iklimi vardır. İç kesimlerde bulunan başkent Bağdat'ta yıllık sıcaklık ortalaması 23 °C, yıllık yağış ortalaması ise 140 mm'dir. Basra şehrinde bu ortalama, 24°C /171 mm.'dir. Bağdat'ta en sıcak aylar Temmuz ve Ağustos'tur. Bu aylarda en düşük ve en fazla sıcaklıklar ort. 24-43°C'dir. Bağdat'ta en soğuk ay 4-16°C ile Ocak'tır. Yağışın en az olduğu aylar 1 mm ortalama ile Haziran-Eylül iken en iyi yağış ortalamasına sahip ay 28 mm ile Mart'tır.

Siyasi ve İdari Yapı

7. ve 8. yüzyıllarda İslam dininin yayılmaya başlaması ile Bağdat, Abbasi Halifeliği'nin merkezi haline gelmiş ancak 1258 yılında Moğollar tarafından ele geçirilmiştir. Osmanlı Devleti, Bağdat'ı 1534-1535 yıllarından itibaren yaklaşık olarak 400 yıl boyunca idaresi altında bulundurmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı Devleti'nin üç eyaleti olan Basra, Bağdat ve Musul İngilizler tarafından bir araya getirilerek Irak devleti kurulmuştur. 1921-1932 yılları arasında İngilizler uluslararası manda yönetimi çatısı altında Irak devleti'nin kurumlarının oluşturulmasında rol oynamış, 1921'de Şerif Hüseyin'in üçüncü oğlu I. Faysal'ı Irak kralı yapmış ve Osmanlı Devleti zamanındaki memurlardan ve çoğunlukla Sünnilerden oluşan bir hükümete tedrici olarak Irak'taki yönetimi devretmişlerdir. 1932 yılında Irak'ta resmen bağımsız bir devlet kurulsada İngilizlerin etkisi uzun yıllar devam etmiştir. 1958 yılındaki askeri darbe ile Irak'ta Cumhuriyet ilan edilmiş ve ilk devlet başkanı General Abdülkerim Kasım (1958-1963) olmuştur. 1963'te Baasçılar tarafından yapılan askeri darbe ile Abdülkerim Kasım da devrilmiştir. 1963-68 yılları arasındaki 5 yıllık dönemde Baasçılar ve askerler yönetiminde etkin olmuşlardır. 1968'de General Hasan El-Bekir ve Baas partisini destekleyen ordu subayları tarafından gerçekleştirilen darbe sonrasında Hasan El-Bekir devlet başkanı olmuştur. Bu süreçte, Hasan El-Bekir'in yeğeni Saddam Hüseyin önemli bir rol oynamış, güvenlik hizmetleri ve ordu üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Takip eden zaman zarfında Irak askeri subaylar tarafından yönetilmiş, ancak istikrar bir türlü sağlanamamıştır. Saddam Hüseyin, 1976'da başbakanlığı ve bazı önemli görevleri El-Bekir'den devralmıştır.

Saddam Hüseyin, 16 Temmuz 1979'da Irak devlet başkanı olmuştur. Saddam Hüseyin'in devlet başkanlığı ile beraber 8 yıl sürecek olan Irak-İran Savaşı başlamıştır. Bu savaşta Irak ekonomisi olumsuz etkilenmiş ve Irak, Körfez ülkelerinden ve Batılı finans kurumlarından yüklü miktarda borç almıştır. 1990 yılında Irak, Kuveyt'in petrol fiyatlarını ve dolayısıyla Irak'ın petrol ihracat gelirlerini düşürmek amacıyla kasten kapasitesinden fazla petrol üretimi yaptığını ve iki ülkenin ortak sınırlarındaki petrol sahalarından Kuveyt'in petrol çaldığını ileri sürerek Kuveyt'i işgal etmiş ve Irak, (I. Körfez Savaşı olarak da anılan savaşın sonucunda) Kuveyt'ten çekilmiş ve bunun üzerine 6 Ağustos 1990'da BM 661 sayılı kararıyla Irak'a ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Nisan 1995'te BM ile petrol karşılığı gıda ithalatı konusunda bir anlaşma imzalanmış, Irak'ın her altı ayda bir 2 milyar Amerikan doları petrol ihracatına izin verilmiştir. Bunun karşılığında ise gıda maddesi ve temel insani malzemeler ithal edilmesi için fon sağlanmıştır.

20 Mart 2003'te başlayan ABD askeri müdahalesi ile başlayan süreçte Saddam Hüseyin yönetimi sona ermiştir. 22 Mayıs 2003'te Irak'a uygulanan ambargo kaldırılmış, Irak'ta BM gözetiminde ve ABD öncülüğünde yeni bir yönetim kurulmuştur. 15 Ekim 2005 tarihinde Irak'ta anayasa taslağına ilişkin halk oylaması yapılmış, Irak'taki siyasi sürecin son aşamasını oluşturan genel seçimler de 15 Aralık 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı seçilen Celal Talabani, 22 Nisan tarihinde Nuri El-Maliki'yi hükümeti kurmakla görevlendirmiş, Maliki 40 bakandan oluşan yeni Irak Hükümeti'ni 20 Mayıs 2006 tarihinde kurmuştur. Aralık 2008 yılında imzalanan bir anlaşmaya göre, ABD kuvvetlerinin 2011 yılına kadar Irak'tan çekilmesi öngörülmektedir.

Türkiye, Irak ile her zaman iyi ilişkiler geliştirme yönünde çaba göstermiş, iki ülke 1955 yılında Bağdat Paketi'ni, 1977'de Kerkük-Ceyhan Petrol Boru Hattı'ni hayata geçirmiştir (Kısa süreli kesintiler olmakla birlikte, Ağustos 2007 itibarıyla Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattı yeniden faaliyete geçirilmiştir). 1980'li yıllarda Türkiye'nin izlediği dışa dönük ve ihracata dayalı büyüme politikası neticesinde Irak, Türkiye'nin önemli ticaret ortaklarında biri olmuş, Türk müteahhitleri Irak'ta önemli projeler gerçekleştirmiş; 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi üzerine Irak'a uygulanan ekonomik ambargoların etkisiyle Türkiye Irak ile ilişkileri başta ticaret olmak üzere kesintiye uğramıştır. Yukarıda bahsedilen 2003 yılında başlayan süreç sonucu, Türkiye-Irak ilişkileri, Irak'ın yeniden yapılandırılması ve imarı olarak adlandırılacak yeni bir döneme girmiştir.

Irak'ın 19 ilinin başkentleri (Bağdat, Tikrit, Diyala (Bakuba), Vasit (Kut), Maysan (Amara), Basra (Basra), Zi Kar (Nasiriye), Mutanna (Samava), Kadisiye (Divaniye), Babil (Hilla), Kerbela (Kerbela), Necef (Necef), Anbar (Ramadi), Nineve (Musul), Dohuk (Dohuk), Erbil (Erbil), Kerkük (Kerkük), Süleymaniye (Süleymaniye)).

Nüfus ve İşgücü Yapısı

EIU verilerine göre 2008 yılında Irak'ın nüfusu 30 milyon'dur ve EIU, 2011 yılı itibariyle nüfusun 32 milyona çıkacağını tahmin etmektedir. Savaşlar nedeniyle son 20-30 yılda 4 milyondan fazla Iraklı diğer ülkelere göç etmiştir. Göç eden Iraklıların yaklaşık 1,5 milyonu Suriye'de, 500 ila 750 bini Ürdün'de, geri kalanı ise Mısır ve Lübnan'da yaşamaktadır.

Nüfus İstatistikleri (2005-2011) (milyon kişi)

	2005a	2006a	2007a	2008a	2009b	2010c	2011c
Nüfus	28,2	28,9	29,6	30,1	30,7	31,3	32,1

a Gerçekleşen. b EIU tahmini. c EIU öngörüsü.

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Irak Ülke Raporu, Aralık 2009.

2007 yılı verilerine göre, Irak'ta en kalabalık eyalet, 7 milyon nüfusu ile Bağdat'tır. Verimli arazilere yakınlığı ve başkent de bulunması nedeniyle Bağdat ve çevresi, nüfusun yaklaşık dörtte birini barındırmaktadır. Bağdat'ı, Nineve ve Basra eyaletleri izlemektedir. BM Göçmen Bürosu'nun verilerine göre son yıllarda yaklaşık 2 milyon Iraklı, güvenlik kaygıları nedeniyle ülke içinde yer değiştirerek daha güvenli yerleşim bölgelerine göç etmiştir.

Nüfusun Eyaletlere Göre Dağılımı (2007 Yılı) (bin kişi)

Eyalet Adı	Nüfusu
Bağdat	7.145
Nineve	2.811
Basra	1.913
Süleymaniye	1.894
Babil	1.652
Zi Kar	1.616
Diyala	1.561
Erbil	1.542
Anbar	1.486
Selahattin	1.191
Necef	1.081
Vasit	1.065
Kadisiye	990
Kerkük	902
Kerbela	888
Maysan	824
Mutanna	615
Dohuk	505
Toplam	29.682

Kaynak: Irak İstatistik Kurumu (COSIT). <http://www.cosit.gov.iq>

EIU tahminlerine göre 2009 yılında Irak nüfusunun yaş ortalaması 20'dir. Irak nüfusunun yaklaşık % 40'ı 0-14, % 58'si 15-64 yaş arası ve % 3'ü 65 yaş üstündedir. Irak'ta yıllık ortalama nüfus artış hızı % 2,5 düzeyindedir. 2008 yılı verilerine göre nüfusun yaklaşık % 70'si kentlerde yaşamaktadır ve okur-yazar oranı yaklaşık % 75'tir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Petrol, doğalgaz, fosfat ve sülfür Irak'ın başlıca doğal kaynaklarıdır.

Petrol ve Doğalgaz

Petrol, Irak ekonomisinin dayandığı temel sektördür. Ham petrol ihracatı milli gelirin % 60'ını, kamu gelirlerinin ise yaklaşık % 90'ını oluşturmaktadır. Irak'ın Kuveyt'i işgalinden sonra BM'nin uyguladığı ambargo nedeniyle petrol üretiminde aşırı bir düşüş yaşanmış, 1997 yılından itibaren Petrol Karşılığı Gıda Programı kapsamında üretim yeniden yaptırım öncesi seviyelere yaklaşmıştır.

Irak'ın petrol ihracatının % 90'ının gerçekleştirildiği, ülkenin güneyinde bulunan Basra ve Kor El-Amaya'daki petrol ihraç noktalarına düzenlenen saldırılar, bu terminallerin kullanımını sekteye uğratmış, bu nedenle petrol üretimindeki düşüşler devam etmiştir. 2007 yılı sonu itibarıyla Irak'ta ham petrol üretimi savaş öncesi seviyeye ulaşmış bulunmaktadır.

BP'nin (British Petroleum) 2008 tarihli raporuna göre Irak'ın 2007 yılı sonu itibarıyla kanıtlanmış petrol rezervleri tahmini 115 milyar varildir. Bu rezervi ile Irak, Suudi Arabistan ve İran'dan sonra en çok petrol rezervine sahip olan üçüncü ülkedir. Irak'ın sahip olduğu 115 milyar varile yakın kanıtlanmış petrol rezervinin yalnızca % 10'undan düzenli olarak yararlanılmakta olup keşfedilmemiş rezervlerle birlikte Irak'ın dünyadaki en büyük ikinci rezerve sahip olabileceği de tahmin edilmektedir. Ülkenin büyük bir kısmında henüz araştırma yapılmadığı göz önüne alındığında ilave rezervlerin 45 ila 100 milyar varil olabileceği tahmin edilmektedir.

Irak'ın doğalgaz kaynakları da oldukça fazladır ve tam olarak kullanılmamaktadır. Enerji şirketi BP'nin (British Petroleum) 2008 tarihli raporuna göre, Irak'ın 2007 yılı sonu itibarıyla belirlenmiş gaz rezervleri 3.170 milyar m³'tür. Bu da dünya rezervlerinin yaklaşık % 2'sine tekabül etmektedir.

Irak, dünyanın en düşük petrol ve gaz üretimi maliyetine sahip ülkelerinden birisidir. Ülkedeki petrol, göreceli olarak sıg kuyulardan çekilebilen çok büyük sahalarında bulunmaktadır. Irak'ın rezervlerinin üçte birinden daha fazlası yeryüzünün sadece 600 metre altındadır ve su ve birleşik doğal gaz birikintilerinin petrol rezervleri üzerinde yüksek basınç oluşturmalarından dolayı çok çabuk yüzeye çıkmaktadır. Bu nedenle, Irak petrolünün üretim maliyeti varil başına 1,50 dolarından daha az olabilmektedir. Bu üretim maliyeti, Suudi Arabistan'daki maliyetle eşit, diğer ülkelere daha düşüktür.

Mevcut üretim seviyesinde kaç yıllık rezerv kaldığını göstermesi bakımından önem taşıyan rezerv-üretim oranı bazı tahminlere göre Irak'ta 150 yıldır ve bu rakam Orta Doğu ve Afrika bölgesindeki en yüksek orandır.

Ülkedeki ana petrol üretim bölgeleri, güneyde Kuzey ve Güney Ramallah ile kuzeyde Kerkük bölgesidir. Ham petrol Kuzey Irak'ta Baiji, Bağdat'ta Dora ve Basra'daki rafineri tesislerinde işlenmektedir. Kısa ve orta vadede üretimin artırılabilmesi, daha küçük ve yerel bazda birleşmiş rafinerilerin kurulmasına bağlıdır. Yıllık ortalama petrol üretimi halihazırda 2,4 milyon varil olup 5 yıl sonrası için hedeflenen günlük üretim düzeyi 4,5 milyon varildir. Ortadoğu ve Afrika'daki 2007 yılı toplam bölgesel üretiminin yaklaşık % 6'sını Irak karşılamış olup 2012 yılında ise toplam bölgesel üretimin tahminen yaklaşık % 8'ini Irak'ın karşılaması beklenmektedir.

Petrol Üretim ve Dış Ticareti (2007-2008)

	2007			2008			
	2. Çeyrek	3. Çeyrek	4. Çeyrek	1. Çeyrek	2. Çeyrek	3. Çeyrek	4. Çeyrek
Ham Petrol (milyon varil/gün)	2	2,1	2,3	2,4	2,5	2,3	2,4
Ham Petrol Fiyatı	68,8	74,8	88,6	96,7	122,4	115,6	55,9
İhracat (milyon \$) (FOB)	5.962	8.173	9.869	10.882	13.143	14.021	9.272
İthalat (milyon \$) (CIF)	3.888	3.856	4.118	4.553	5.484	5.602	4.983

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı

Irak'ın doğalgaz rezervlerinin % 70'i, büyük petrol yataklarının bulunduğu alanlarda yer almaktadır. Bu nedenle, petrol üretiminin artırılmasına yönelik çalışmalar doğalgaz sektörünü de etkilemektedir. Gazın önemli miktarı enerji üretiminde ve petrolün yeniden püskürtülerek geri kazanılmasında kullanılmaktadır. Irak'ın kanıtlanmış doğal gaz rezervlerinin miktarı 112 trilyon ft³ civarında olup bunun % 60'ından altyapı yetersizliği nedeniyle yararlanılamamaktadır. Irak, 2007 yılındaki toplam bölgesel doğalgaz üretiminin yaklaşık % 1'ini karşılamış olup bu oranın 2012 yılında yaklaşık % 1,5'e çıkması beklenmektedir.

Irak'ın 2007 yılı tahmini petrol gelirleri, 37 milyar Amerikan doları civarındadır. Bunun 2012 yılında yaklaşık 60 milyar Amerikan doları olması beklenmektedir. Irak'ın rafineri kapasitesi şu anda tahminen 674 bin varil/gündür. Irak rafinerilerinin mevcut kapasitelerinin ortalama % 60'ını kullandıkları düşünülmektedir. Genel olarak, Irak'ın 10 adet rafinerisi ve üst petrol ünitesi bulunmaktadır. En büyük rafineri, 310.000 varil/gün ile Baiji tesisidir. Savaş sonrasında arz kıtlığı ve mevcut rafineri sorunları nedeniyle Irak komşu ülkelere (özellikle Türkiye, Kuveyt, İran ve Suriye'den) petrol ürünleri ithal etmiştir.

İhtiyacın daha hızlı bir şekilde karşılanması amacıyla Temmuz 2007'de yabancı şirketlerin de Irak'ta rafineri kurmalarına ve işletmelerine izin veren bir kanun onaylanmış, bu rafinerilerin denetimi ise yerel yönetimlere bırakılmıştır.

Irak petrol ve doğalgaz sektörü devlet kontrolü altındadır. Devlete ait en büyük kuruluşlar, Kuveyt Petrol Şirketi, Güney Petrol Şirketi ile Devlet Petrol Pazarlama Organizasyonu ve Petrol Arama Şirketi'dir. Bununla birlikte, tüm büyük uluslararası petrol şirketleri Irak'ta arama lisansı almak istemektedir. Irak Petrol Bakanlığı, Irak'ta petrol ihalelerine girmek isteyen petrol şirketlerinin 18 Şubat 2008 tarihine kadar Petrol Bakanlığı'na başvurarak ön kayıt yaptırıp yeterlilik belgesi almalarını istemiştir. Petrol Bakanlığı'na 120 yabancı petrol şirketi başvurmuş ve Irak Petrol Bakanlığı yaptığı ilk tur değerlendirme sonucunda 35 yabancı şirkete ön yeterlilik belgesi vermiştir. Petrol Bakanlığı, şirketleri seçerken 5 objektif kriterin baz alındığını ve bu kriterlere göre en yüksek puanı alan 35 şirketi seçtiğini açıklamıştır.

Yeterlilik belgesi alan şirketlerin ülkelere göre dağılımı şöyledir; ABD (Anadarko, Chevron, Conoco Phillips, ExxonMobil, Hess Corp., Marathon, Occidental Petroleum), Almanya (Wintershall, BASF Group), Avustralya (BHP Billiton, Woodside), Çin (CNOOC, CNPC, Sinochem, Sinopec), Danimarka (Maersk), Fransa (Total), Endonezya (Pertamina), Güney Kore (Kogas), Hindistan (ONGC), Hollanda (Shell), İngiltere (BG International, BP, Premier), İspanya (Repsol), İtalya (Edison, ENI), Japonya (Inpex, Japex, Mitsubishi Corp., Nippon Oil Corporation), Kanada (Nexen), Malezya (Petronas), Norveç (StatoilHydro), Rusya (Gazprom, Lukoil).

Nisan 2009'da Petrol Bakanlığı'na başvuran 38 uluslararası petrol şirketi arasında 9 tanesinin daha petrol ihalelerine katılmaya hak kazandığı açıklanmıştır. Bu şirketlerin ülkelere göre dağılımı; Angola (PetroVietnam ve Sonangol), Hindistan (Oil India), Japonya (JOGMEC), Kazakistan (KazMunaiGas), İngiltere (Cairn Energy), Pakistan (Pakistan Petroleum, Rusya (Rosneft ve Tatneft) şeklindedir. Bunlara ek olarak, Çin Ulusal Petrol Firması (CNPC) Irak Hükümeti ile El-Ahdab bölgesindeki petrol çıkarma tesislerine teknik hizmet sağlamak üzere 20 yıllık sözleşme imzalamıştır. BP ise Bağdat'ta temsilcilik açmış ve Irak Hükümeti ile doğalgaz çıkarma anlaşması imzalamıştır.

Petrol ve doğalgaz arama ve üretme faaliyetleri sıkı bir şekilde hükümet kontrolü altında olsa da çeşitli alanlarda önemli fırsatlar mevcuttur. Altyapının yenilenmesi, rafineri kapasitesinin artırılması ve işlem sonrası ürün geliştirme petrol ve doğalgaz sektöründeki belli başlı fırsatlardır.

Irak'ın petrol ve doğalgaz sahaları ile boru hattı altyapısı modernizasyon gerektirmektedir. Dünya Bankası'nın tahminlerine göre, mevcut petrol üretimini sürdürmek için yıllık en az 1 milyar Amerikan doları değerinde yatırıma ihtiyaç bulunmaktadır. Petrol Bakanlığı, önümüzdeki 10 yılın sonuna kadar mevcut üretimi 6 milyar varil/güne çıkarmayı planladığını duyurmuştur. Irak'ın belirtilen bu seviyede üretim yapabilmesi için 25 milyar ile 75 milyar Amerikan doları arasında bir yatırım yapması gerektiği belirtilmektedir.

Hükümete bağlı çeşitli kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlara göre, Irak'ın uzun vadeli yeniden imar maliyeti 100 milyar dolarını geçebilecektir. Bu miktarın üçte birinden fazlasının petrol, gaz ve elektrik sektörlerine harcanacağı tahmin edilmektedir.

► Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

1980'lerde Irak-İran savaşı, 1990'larda Kuveyt'in işgali üzerine başlayan uluslararası askeri harekât ve 2003 yılında Amerika'nın askeri müdahalesinin dönüm noktalarını teşkil ettiği son 30 yılda Irak ekonomisi oldukça istikrarsız bir yapı sergilemiştir. Çeşitli dönemlerde yürürlüğe konan ekonomik ambargolar da Irak'ın küresel ekonomiye bütünleşmesini güçleştirmiştir.

1991 - 1995 yılları arasında BM tarafından Irak'a sunulan petrol karşılığı gıda ithalatı önerisi, Irak Hükümeti tarafından kabul görmemiş ve petrol geliri elde edilemediği için ülkede fakirlik hızla artmıştır. 1996 yılında, Irak Hükümeti, BM tarafından önerilen Gıda Karşılığı Petrol Programı önerisini kabul etmek durumunda kalmıştır. Bu programla, Irak hükümetine sınırlı miktarda petrol ihraç etme ve bunun karşılığında gıda ve insanî malzeme ithal etme izni verilmiştir. 22 Mayıs 2003 tarihinde, BM Güvenlik Konseyi 1483 sayılı kararı kabul etmiş ve Irak üzerindeki tüm ticari yaptırımların bittiğini ilan ederek, Gıda Karşılığı Petrol Programını yürürlükten kaldırmıştır.

Amerika'nın askeri müdahalesinin ardından kurulan Irak'ın Yeniden Yapılandırılması ve İnsani Yardım Kurumu (ORHA- The Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance) ülkede idari ve ekonomik yapıyı yeniden oluşturmakla görevlendirilmiştir. Bununla birlikte, 2003 yılında Irak ekonomisi savaşın ve savaş sonrası güvenlik durumunun kötüleşmesinin yanısıra ülkedeki devlet kurumlarının tamamına yakınının tasfiye edilmesi, gerekli idarelerinin tesis edilememesi ve artan istikrarsızlık gibi nedenlerle kötüye gitmiştir.

Savaş sonrası dönemde de Irak ekonomisi temel olarak petrol gelirlerine dayanmaya devam etmiştir. Irak'ın ihracat gelirlerinin % 98'i petrolden sağlanmaktadır. Bununla birlikte, ülkedeki istikrarsızlığa rağmen ekonominin yeniden yapılandırma çalışmaları devam etmektedir.

IMF, 2004 yılında Irak hükümetine savaş sonrası acil yardım desteği programı çerçevesinde kredi vermiştir. 2009 yılında ödemesi gereken 470 milyon Amerikan doları tutarında borcunu 2007 Aralık ayında ödeyen Irak Hükümeti, IMF ile yeni bir Stand-By anlaşması imzalamıştır. Yeni imzalanan Stand-By anlaşması ile Irak Hükümeti'ne 744 milyon Amerikan doları tutarında yeni kredi desteği

sağlamıştır. Tem Stand-By anlaşması ile makroekonomik istikrarın sürdürülmesi, ücret ve yatırım ortamının iyileştirilmesi, petrol sektöründe üretimin artırılması ve 2005 yılında imzalanan bir önceki Stand-By anlaşmasındaki reformların yerine getirilmesi öngörülmüştür.

Bu çerçevede, 2008 yılı ekonomik programı ile yatırımlara kaynak ayrılması, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi, büyümenin artırılması, % 30 civarında gerçekleşen enflasyonun düşürülmesi, yapısal reformların gerçekleştirilmesi, yönetim kapasitesinin artırılması planlanmıştır. 2008 ekonomik programında ayrıca % 7 büyüme, günlük 2,2 milyon varil petrol üretimi, % 12 enflasyon ve 34 milyar Amerikan doları rezerv öngörülmüştür.

EIU verilerine göre, 2008 yılında büyüme % 7,8, GSYİH ise 70 milyar Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir. Oldukça yüksek bir büyüme oranı yakalanmış olmasına rağmen Irak bütçesinden yatırımlara ayrılan payın etkin bir şekilde kullanılamaması halen önemli bir sorun teşkil etmekte ve petrol dışı alanlarda büyümenin gerçekleşmesine engel olmaktadır.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Tarım	14,3	11,4	12,6	12,2	11,9
Sanayi	53,3	60,2	57,2	57,7	58,8
Hizmetler	27,8	25,7	27,4	27,3	26,7

Kaynak: EIU, Irak Ülke Profili, 2008

Irak'ın yaşamakta olduğu siyasi karışıklık, güvenlikteki zaafiyetler, yolsuzluğun yaygın oluşu ekonomi idaresini güçleştirmektedir. Ayrıca, 2009 yılı içinde petrol fiyatlarının varil başına 30 Amerikan dolarına kadar düşmesi hükümeti zor duruma sokmuş ve çoğu yatırımın hayata geçmesini engellemiştir. Petrol fiyatlarının 70 Amerikan doları düzeyine yükselmiş olması da mali sıkıntıyı giderememiştir.

Bununla birlikte, güvenliğin 2006 yılına göre kıyaslanmayacak düzeyde düzelmiş olması sebebiyle özel sektör faaliyetlerinde ciddi bir canlanma olmuştur. Bu çerçevede, 2009 yılında ekonominin % 7-8 oranında büyüyeceği tahmin edilmiştir. İstikrarlı bir ekonomik büyüme gözlemlenmekte olup bu büyümenin temelini komşu ülkelerle ticaret oluşturmaktadır. Fakat kamu harcamalarındaki azalma, özel sektör faaliyetlerini de olumsuz etkilemektedir.

Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi, bölgesinde güvenliği sağladığı ve hem kamu hem de özel sektör harcamalarının bölgeye ekonomik canlılık kattığı ancak Merkezi Hükümet'in yaşadığı finansman sorununun Kuzey Irak'ta da hissedildiği görülmektedir. Hükümet yetkilileri, 2010 yılı Mart ayında yapılması planlanan seçimlere kadar ancak maaş ödemelerinin yapılabileceğini önemli yatırımların seçim sonrasında öteleneceğini ifade etmektedirler.

Nisan 2009 tarihinde Irak Bakanlık Konseyi tarafından 2009 federal bütçesi onaylanmıştır. Onaylanan 2009 bütçesi ile 2008 Ekim ayında hazırlanan ilk taslak bütçe arasında devlet harcamalarının azaltılarak 58 milyar Amerikan dolarına düşürülmesi gibi önemli farklılıklar mevcuttur. Söz konusu daralmanın en önemli sebebi ise petrol fiyatlarındaki sert düşüştür. Çünkü Irak Federal Bütçesi'nin gelirlerinin % 90'ı petrol satışlarından elde edilmektedir.

Diğer yandan, 2009 yılında Bağdat'ta yapılan petrol ve doğalgaz sahaları ihalelerinde Rumeyla Petrol Sahasının ihalesinin sonuçlandırılmış olması ekonomi açısından olumlu bir gelişmedir. Rumeyla Irak'ın en büyük petrol sahasıdır ve çıkarılan her bir varilden 2 Amerikan doları almak koşulu ile BP/CNPC ortaklığına verilmiştir. Bay Hasan, Zubair, Missan, Kerkük ve Batı Kurna adlı petrol sahaları ile Mansuriye ve Akkas adlı doğalgaz sahalarının ihale edilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu sahaların ihalelerinin sonuçlanması ile günlük 2,4 milyon varil olan petrol üretiminin orta vadede 5 milyon varile yükseltilmesi hedeflenmektedir. Şüphesiz bu hedefe ulaşılması, Irak'ın planlanan yatırımlarını kolaylaştıracak ve Irak'ın hızlı bir dönüşüm yaşamasını sağlayabilecektir.

Ekonomi Politikaları

Irak'ta çalışanların yaklaşık üçte biri kamuda istihdam edilmektedir. IMF'nin 2007 yılı tahminlerine göre petrole dayalı sanayinin GSYİH içindeki payı % 60 olarak gerçekleşmiştir. Petrole olan bağımlılığın ilerleyen yıllarda da sürmesi beklenmektedir. Sanayinin gelişimi ise güvenlik kaygıları nedeniyle yavaştır.

İşgal sonrasında altyapının çökmesi nedeniyle bazı ürünlerin temin edilememesi, BM gibi uluslararası yardım kuruluşlarının yardım paketlerini dağıtmada karşılaştıkları güçlükler ve Amerikan dolarının değerindeki dalgalanmalar, 2003 yılı sonrasında enflasyonist baskılara yol açmıştır. Yeni Irak Dinarı'nın piyasaya sürülmesinin ilk etkileri deflasyonist olmuştur. Çünkü Yeni Irak Dinarı itibar kaybetmiş olan eski dinarın yerine geçmiş ve ithal enflasyonunu hafifletmiştir. İşleyen bir kamu sektörünün kademeli olarak yeniden kurulması ve altyapı hizmetlerinin yavaş da olsa yenilenmesi ise darboğazları ortadan kaldırmıştır. Fakat özel sektör ücretlerinin artması sonucunda ülke genelinde ve özellikle kırsal alanlarda satın alma gücünün ani şekilde yükselmesi, tüketici talebini artırmıştır. Rafineri ürünlerde karborsanın üstesinden gelmek için yurt içinde uygulanan yakıt sübvansiyonları da enflasyona yol açmıştır. 2006 yılının sonunda enflasyon oranı % 65 sınırına dayanmıştır.

Irak hükümetinin ekonomi politikası, petrol üretiminin sürdürülebilir düzeyde artırılması ve böylece ekonomik büyümeye ve istihdam hedeflerine ulaşılması esasına dayanmaktadır. Nitekim ülke

ekonomisindeki en önemli sorunlardan biri işsizliktir. Irak kaynaklı resmi verilere göre ülkede % 30-50 oranında seyreden işsizliğin temelinde, ülkede faaliyet gösteren yabancı şirketlerin sayısında 20 yılı aşkın süredir yaşanan azalma, devlet şirketlerinde yeni üretim metotlarının kullanılmaması ve dolayısıyla işgörenlerin niteliklerini geliştirememeleri yatmaktadır.

Geçici Koalisyon Hükümeti Tarafından Gerçekleştirilen Reformlar

Irak Geçici Koalisyon Hükümeti, yönetimde kaldığı süre boyunca (21 Nisan 2003–28 Haziran 2004) özellikle özel sektörde birçok reformu yürürlüğe koymuştur. Bu süre içinde Irak Merkez Bankası bağımsız bir kuruluş olarak yeniden yapılandırılmış ve para politikasını özerk bir biçimde belirleme yetkisiyle donatılmıştır. Ayrıca yeni bir para birimi (Yeni Irak Dinarı) piyasaya sürülmüş, şirketlere ve bireylere vergi numaraları verilmiş, gümrük vergilerine işlerlik kazandırılmıştır.

Ülkede bankacılık sektörünün gelişmemiş olması, etkin bir para politikası uygulanmasını da zorlaştırdığı için Eylül 2003'te Merkez Bankası Yasası ile ülkedeki bankacılık işlemlerinin neredeyse tüm yönlerini kapsayan Irak Bankacılık Yasası'nı çıkarılmıştır. Çok sayıda yabancı bankaya ülkede faaliyette bulunma izni verilmiştir. Yine aynı tarihte çıkarılan Yabancı Sermaye Kanunu'na göre yabancı şirketlere, enerji sektörü dışında faaliyet gösteren Irak şirketlerinde % 100'e varan oranlarda hisse sahibi olabilmeye imkânı tanınmıştır. Irak gelirlerinin büyük kısmı geçmişten bu yana doğrudan vergiler yerine petrol gelirlerine dayansa da, ülkede yeni bir vergi sistemi kurulmuş ve toplam vergi gelirlerinde bir artış sağlanmıştır. En yüksek gelir dilimine (yıllık yaklaşık 700 Dolar ve üzeri) uygulanan gelir vergisi oranı % 15 iken; kurumlar vergisi oranı sabittir (% 15).

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Savaş sonrası ülkede patlak veren isyanlar, daha çok yabancıları ve Iraklı müteahhitleri hedef almış, bu kişilerden bazıları rehlin alınmış ya da öldürülmüştür. Bu olaylar ülkedeki yeniden inşa sürecini zayıflatmış ve birçok ülke kendi vatandaşlarına Irak'ı terk etmelerini ya da Irak'a seyahatlerini ertelemelerini tavsiye etmiştir. Ancak ülke genelinde güvenliğin artması, özel sektör faaliyetlerini de yavaş yavaş canlandırmaktadır. Bu kapsamda tüketim maddeleri ve sermaye malı ithalatının önümüzdeki yıllarda da devam edeceği ve 2009–2010 döneminde Irak ekonomisinin büyüme hızının yıllık ortalama % 6 düzeyinde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Enflasyon

2003 ila 2007 yılları arasında % 30'lar civarında seyreden enflasyon, 2008 yılında keskin bir şekilde düşmüş ve bu yılda enflasyon, EIU verilerine göre % 2,8, IMF verilerine göre ise % 3,6 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyondaki düşüşü sağlayan etmen, 2007'nin ikinci yarısından itibaren ülkede sağlanan görece güvenlik ortamı olarak sunulsa da düşüşte 2007 yılında uygulanan sıkı para politikasının önemli bir etkisi olmuştur.

Tüketici Fiyat Enflasyonu (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tüketici Fiyatları (ort)	36,3	31,7	31,6	53,2	30,7	2,8

Kaynak: EIU, Irak Ülke Profili, 2008

Yeni Irak Dinarı'nın Amerikan doları karşısında istikrarlı durumu, temel tüketim maddelerinin arzındaki artış ve uluslararası piyasalarda petrol dışı tüketim ürünlerinin fiyatlarındaki düşüş göz önünde alındığında enflasyonun önümüzdeki dönemde de düşük seyredeceği öngörülmektedir. 2009 yılı enflasyon beklentisi % 4 oranındadır. Ancak, Tarım Bakanlığı'nın tarımsal üretimi artırma amacıyla tarımsal ürün ithalatında getirdiği lisanslama ve kontrol uygulamalarının enflasyonu artırıcı etkide bulunması muhtemeldir.

Hayat Standardı ve İşsizlik

1990'lardan sonra Irak ekonomisinin kronik sorunlarından biri haline gelen işsizlik oranı, Irak İstatistik Kurumu tarafından 2006 yılı için % 18 seviyesinde açıklansa da bu oranın gerçekte % 40 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Belli eyaletlerde bu oranın % 60'ları geçtiği bilinmektedir. Mart 2007 tarihinde UNHCR çalışabilecek nüfusun % 50'sinin işsiz olduğunu belirtmiştir. Çalışanların çoğu kamuda istihdam edilmekte ve bu kişilerin yaklaşık % 40'i ise haftada 35 saatin altında ve herhangi bir sosyal güvencesi olmadan çalışmaktadır. Öte yandan kamunun temel işveren olduğu, ordunun hala en büyük istihdam kaynağı olduğu ülkede, özellikle özelleştirme projelerinin gerçekleşmesinin ardından ortaya çıkacak ilave işsiz sayısının sebep olacağı sorunun nasıl çözüleceği hala tartışılmaktadır.

2003 yılından sonra Irak'ta güvenlik sorunları, şiddet, ekonomik faaliyetlerinin azalması, ordunun tasfiyesi ve ülke genelinde ve eyaletlerde piyasanın etnik/dinsel bölümlenmesinin keskinleşmesi de işsizliği artırıcı faktörler olmuştur.

► Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Fırat ve Dicle nehirleri ile sulanan, zengin ve verimli topraklara sahip olan Mezopotamya ovaları, Irak'ın en verimli tarım alanlarını oluşturmaktadır. Mezopotamya, organize tarımın doğduğu yer olarak kabul edilmektedir. Dicle ve Fırat nehirlerinin aşağısındaki alüvyonlu ovalar, verimli toprakları ve bol sulama olanaklarıyla ülkenin can damarıdır. Kuzeydeki dağlık bölgeler ise akarsu vadileriyle ve ekili alanlarla bölünmektedir. Dağların etekleri genellikle verimsizdir ve orta seviyede yağış almaktadır. Ülkenin yaklaşık beşte birini kaplayan Suriye sınırındaki Cezire Platosu, büyük miktarda ekilebilir alan içermektedir ancak kurumaya yüz tutmuştur. Batı Çölü ülke topraklarının % 40'ından fazlasını kaplamaktadır. Öte yandan Dicle ve Fırat nehirleri, gölleri, bataklıkları ve su depolarıyla Irak komşularıyla karşılaştırıldığında zengin su kaynaklarına sahiptir.

Irak, 1980'li yıllar öncesinde oldukça kayda değer bir tarım sektörüne sahiptir. Ülkede sebze-meyvecilik, hayvancılık, kümes hayvancılığı ve balıkçılık alanında güçlü bir üretim kapasitesi mevcuttur. 1980'li yıllardan sonra ardi ardına gelen savaşlar ve istikrarsızlık sebebiyle tarımsal üretimde önemli miktarda düşüş yaşanmıştır.

Irak'ın başlıca tarım ürünleri, buğday, arpa, pirinç ve hurmadır. Ancak üretim talebi karşılayamadığından gıda ürünlerinin % 65'i ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Irak'ın ekilebilir alanı yaklaşık 8 milyon hektar civarında olmasına rağmen bu alanın yılda ancak yarısı işlenebilmektedir. Tarım sektörü, GSYİH'ye katkı yapan ikinci büyük sektör (% 6-8) olup toplam işgücünün dörtte birini istihdam etmektedir.

Periyodik olarak meydana gelen kuraklıklar ve tuzlanma, tarımsal üretimdeki düşüşün en önemli sebebidir. Nitekim 2007-2008 döneminde yaşanan kuraklık, 2008-2009 dönemi tahıl hasatını büyük ölçüde azaltmış olup, 2009-2010 döneminde de arpa ve buğday ithalatının devam etmesi beklenmektedir. Hurma ihracatı ise henüz istenen hacme ulaşmamıştır. İyileşen güvenlik koşullarının etkisiyle meyve ve sebze üretimi de artmaktadır. Irak'ta tarım sektöründe Tarım Bakanlığı'nın kontrolü oldukça yüksektir. Buğday ve tarım ithalatı, Irak Ticaret Bakanlığı'na bağlı Tahıl Kurulu tarafından açılan ihaleler yoluyla yapılmaktadır.

Irak Hükümeti'nin tarımsal üretimi artırmaya yönelik girişimleri sonucunda sektörde büyüme öngörülmektedir. Irak Yatırım Ajansı araştırmalarına göre, Irak tarım sektöründe hızlı bir gelişme öngörülmesinin üç temel nedeni vardır;

- Orta Doğu'da en hızlı nüfus artış hızına sahip ülke Irak'tır. Irak'ın nüfusunun 2025 yılında 40 ve 2040 yılında 50 milyona ulaşması beklenmektedir,
- Savaş ve yaptırımlarla geçen yılların ardından artık Irak'ta yaşam standardı hızla yükselmekte, buna bağlı olarak da et, balık ve işlenmiş gıdalara olan talep artmaktadır,
- Irak, verimli tarımsal kaynaklara sahiptir. Ekilebilir boş araziler ile eksik istihdam edilmiş ve yer değiştirmiş çiftçiler bu kaynaklar arasında sayılabilir.

Tarım sektörünün yanısıra Irak'ta işlenmiş gıda sektörü de gelişmeye açıktır. Siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanmasına paralel olarak yaşam standartlarının da yükselmesi söz konusu olacak ve Irak'ta işlenmiş ve yüksek proteinli gıdalara olan talep artacaktır. Irak, özellikle domates salçası, bisküvi ve çerez, yemeklik yağlar ve mandıra ürünlerinin işlenmesinde yeniden sektörleşme açısından çok iyi bir konuma sahiptir.

Çiftlik ve kümes hayvanları ürünlerinde benzer faktörler nedeniyle olası bir talep ve üretim artışı beklenmektedir. 2006 yılı için kişi başına ortalama kümes hayvanı tüketiminin sadece 4,5 kg olduğu tahmin edilmektedir. Bu oran 2002 yılındaki tüketim seviyesinin 1/3'ünden daha azdır ve bölgesel ortalamanın çok altındadır. 2008 yılı itibarıyla Irak'ta sadece 35 adet kümes hayvanı tesisi bulunmaktadır ve bunların büyük bir kısmı çok düşük verimle çalıştırılmaktadır. Sektörün modernize edilmesi için yabancı yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Irak'ın ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarı için iyi işleyen ve üreten bir tarım sektörü çok büyük önem arz etmektedir. Irak'ta tarım sektörü üretimi ve pazarlama potansiyeli ile istihdama katkı gücü olarak önemli bir potansiyeli içinde taşımaktadır. Zira Irak'ın doğal kaynaklarının komşularına göre bolluğu, özellikle su kaynakları bakımından görece zenginliği küresel ekonomi içerisinde Irak tarımının var olabilmesi için önemli imkânlar sunmaktadır. Bu çerçevede ülkede, hayvancılık laboratuvarları kurulması, hayvanlardaki bulaşıcı hastalıkların takip edilmesi ve önlenmesi, hayvan kesimi yerlerinin hijyene kavuşturulması, toprak analizleri, üretimi artırıcı gübre ve tohum tespitine yönelik Irak Hükümeti öncülüğünde uluslararası örgütlerin programları katkısıyla çalışmalar sürdürülmektedir.

Son zamanlarda özellikle Irak Su Kaynakları Bakanlığı öncülüğünde ülkedeki tarım alanlarına su dağıtımı ile ilgili önemli çalışmalar sürdürülmekte ve bu konuda diğer Bakanlıklarla ortaklaşa planlamalar yapılmaktadır. Ancak tüm çalışmalara rağmen, henüz üretime yönelik olarak önemli bir aşama kaydedilememiştir. Irak, tarım ürünleri ihtiyacının büyük kısmını ithalat yoluyla karşılayabilmektedir. Yapılan önemli miktardaki gıda ithalatına rağmen kişi başına düşen süt ve et tüketimi hala çok düşük seviyelerde seyretmektedir.

Madencilik

Petrol, doğalgaz, fosfat ve sülfür Irak'ın başlıca yeraltı kaynaklarıdır. Petrol ve doğalgaz ile ilgili detaylı bilgi Doğal Kaynaklar ve Çevre bölümünde verilmiştir.

Irak'ta toplam fosfat rezervlerinin 10 milyar ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Suriye sınırına yakın olan Akashat'taki fosfat yatakları, gübre üretimi amacı ile işletilmektedir. Irak'ta petrol arıtma işlemi esnasında bir yan ürün olarak da kükürt üretilmektedir ve Kerkük'ten çıkarılan ham petrol yüksek oranda kükürt içermektedir.

Müteahhitlik Hizmetleri

Irak'ta inşaat ve taahhüt sektörü hızlı bir büyüme dönemine girmiştir. 2010-2014 Kalnıma planına göre 2.700 proje için 170 milyar ABD doları bütçe ayrılmıştır. Günümüz şartlarına uymayan ya da tahrip edilmiş yapılar yeniden inşa edilmekte, inşaat işleri ve inşaat malzemeleri pazarı gelişmektedir. Irak'ta yürütülen başlıca altyapı yatırımları, su temini projeleri, atık su arıtma tesisi, elektrik santrali, hastane, okul ve konut inşaatı, kara yolu, hava yolu, köprü ve liman inşaatı alanlarında yoğunlaşmaktadır. Irak'ta yeniden inşa, onarım ve inşaat projelerinin sayısındaki artış çimento başta olmak üzere inşaat malzemelerine ve ilgili iş makineleri ve ekipman pazarının bu tür projelerle önümüzdeki yıllarda sürekli dinamik kalacağı öngörülmektedir.

Irak Yatırım Ajansı'nın yaptığı çalışmaya göre Irak'ta inşaat sektöründeki potansiyel fırsatlar aşağıda değerlendirilmektedir;

- Irak'ta inşaatla ilgili malzemelerin üretimi için güçlü bir temel mevcuttur ve Irak hükümeti devlet-özel sektör ortaklığı kapsamında devlet kuruluşlarıyla işbirliği yapacak özel yatırımcılar aramaktadır. Çelik, çimento, tuğla, cam ve mermer alanında ortaklık fırsatları mevcuttur.
- Yapılan araştırmalar sadece Basra'da 44.700 adet yeni konut yapılması ve 9.000 adet konutun da yenilenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmalara göre düşük gelirli grup için 4.300, orta gelir grubu için 22.700 ve yüksek gelir grubu için de 17.700 adet yeni konut ihtiyacı olduğu tahmin edilmektedir. Konut edindirme ulusal bir önceliktir ancak bunun için önemli miktarda özel sektör yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır.
- Irak'ın altyapısını geliştirmek için şu anda sayısız kamu inşaat projesi planlanmaktadır. Irak hükümetinin öncelik verdiği alanlar, yol ve demiryolu inşaatı, elektrik üretimi, iletim ve dağıtım ağları, liman rehabilitasyonu ile su ve kanalizasyon arıtma tesislerinin inşası ve rehabilitasyonudur.

Irak'ta inşaat sektörü uzun yıllar büyük devlet kuruluşlarının tekelinde kalmıştır. Bununla birlikte Irak hükümeti bu sektörün büyük bir ölçüde özelleştirmesine öncelik vermiş ve devlet kuruluşlarının yaptıkları işleri üstlenecek yeni özel ortaklar aramaya başlamıştır. 2008 yılında Irak hükümeti bu anlamda bir adım atarak, her ikisi de Irak Çimento Şirketi bünyesinde faaliyet gösteren El-Kerkük Çimento Şirketi ve El-Kaim Çimento kuruluşları için yeni özel sektör-devlet ortaklığı ilan etmiştir. Bu gelişme, daha sonraki özelleştirmeler için potansiyel bir modeli teşkil etmektedir. Irak'ta kurulu 17 adet devlete bağlı çimento fabrikası, toplam çimento talebinin ancak beşte birini (yıllık 6 milyon ton) karşılayabilmektedir. Talebin karşılanabilmesi amacıyla mevcut çimento fabrikalarının yenilenmesi ve yeni fabrikalar kurulması planlanmaktadır. Sanayi ve Madencilik Bakanlığı, toplamda 3 milyar Amerikan doları değerinde 19 yeni çimento fabrikası inşaatına izin vermiştir.

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), üç ayda bir Anadolu'nun farklı bir ilinde yaptığı, Genel İdare Kurulu toplantılarının 71'incisini 7 Kasım 2010'da Aksaray'da gerçekleştirdi. MÜSİAD'ın GİK toplantısına katılan Bağdat Valisi Dr. Şalah Abdurrezzak, ülkesinde konuttan tekstile ve gıdaya kadar bir çok alanda iş imkanları bulunduğunu belirterek "Elinizi çabuk tutun yoksa fırsatı kaçıracaksınız" mesajı verdi. Irak'ın şu an itibarıyla 3 milyon konuta ihtiyacı olduğunu, sırf Bağdat'taki konut açığının 1 milyon adet olduğunu vurguladı. Bugüne kadar 120 bin konut için ruhsat verildiğini ve bu konutların üçte birini Türk müteahhitlerin yapacağını bildiren Abdurrezzak, konut ve altyapı yatırımlarından, içme suyu tesislerine, okul ve hastanelerden, spor komplekslerine kadar geniş bir yelpazede yatırım öngördüklerini anlattı.

Irak, coğrafi ve lojistik avantajları nedeniyle Türk müteahhitlik firmaları için büyük bir potansiyel vaat etmekte, bu çerçevede, özellikle inşaat alanında bölgede faaliyet gösteren firmalarımızın sayısı artmaktadır. Türk müteahhitlik firmalarının son yıllarda Irak'ta üstlendikleri işlere ilişkin olarak resmi rakamların gerçeği yansıtmadığı, üstlenilen pek çok projeye ilişkin istatistiki bilginin kayıtlara geçmemesi sebebiyle gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu varsayılmaktadır. İlk olarak 1981 yılında Irak müteahhitlik pazarına giren Türk firmalarının bu ülkedeki faaliyetleri, savaş sonrası dönemde ivme kazanan altyapı ve üstyapı yatırımları sebebiyle 2003 yılından itibaren hızlanmıştır.

2003 yılında 242 milyon, 2004 yılında 1,1 milyar Amerikan doları ve 2005 yılında ise 1,3 milyar Amerikan doları ile en yüksek seviyeye ulaşan Türk müteahhitlik firmalarının Irak'taki faaliyetleri, bu tarihten sonra ülkede ortaya çıkan gelişmelerle birlikte daha istikrarlı bölgelere yönelmeye başlamış ve 2006 yılında 316 milyon Amerikan dolarına kadar düşmüştür. 2007 yılı başında her ne kadar zayıf bir yükselme eğilimi gözlemlense de Nisan ayını müteakiben özellikle güvenlik ve hak edişlerin ödenmesine ilişkin endişeler, Türk müteahhitlik firmalarını faaliyetlerini sınırlamaya itmiştir. 2007 yılında 545 milyon Amerikan doları tutarında 39 adet proje üstlenilmiştir. 2008 yılı için bu rakam 72 adet proje ile 1,43 milyar Amerikan dolarıdır.

Türk müteahhitlik firmaları Irak'ta 2003-2008 yılları arasında 4,8 milyar Amerikan doları değerinde 450'yi aşkın proje üstlenmişlerdir. Türk firmaları, yeniden yapılanma sürecindeki Irak'ta çeşitli konut projelerinden askeri tesislere, yol, köprü, baraj gibi altyapı projelerinden okul, hastane gibi sosyal tesislere pek çok alanda faaliyet göstermektedirler. Irak'ta müteahhitlik hizmetleri kapsamındaki işlerin yaklaşık % 60'ı yerel makamlardan alınmış olup, uluslararası firmalar ve ABD makamlarından alınan işler de % 40'lık bir oran teşkil etmektedir.

Coğrafi yakınlık avantajını kullanan Türk müteahhitlik firmaları, 2001 tarihli "Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar" çerçevesinde ihtiyaç duydukları malzemeleri geçici ve kesin ihracat yoluyla Türkiye'den götürebilmeleri, firmalarımıza önemli bir destek sağlamaktadır.

Türkiye sınırına 3,5 saat uzaklıktaki Erbil'de yeniden yapılanma faaliyetleri hızla devam etmekte olup şehirdeki inşaatların büyük bölümünü Türk firmaları üstlenmiş durumdadır. Özellikle "Yeni Şehir" adı verilen bölgede birçok modern konut ve alışveriş merkezi inşa edilmektedir. Kuzey Irak'taki irili ufaklı 300 civarındaki Türk firmanın yaklaşık 190'ı Erbil'de faaliyet göstermektedir. Kerkük ve Süleymaniye'de de aynı durumdan söz etmek mümkündür. Süleymaniye'nin imarı için 2 milyar dolarlık bir ödenek ayıran Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi, altyapı yatırımları için de 5 milyar dolarlık bir harcama öngörmektedir.

2008 yılında Türk müteahhitlik firmalarının faaliyetlerinin Irak'ın kuzeyinden yavaş yavaş güneye ve diğer bölgelere doğru kaydığı gözlenmektedir. 2008 yılında Irak Sağlık Bakanlığı'ndan Türkiye'ye yapılan heyet ziyaretleri sonucunda, Universal Group Acarsan Şirketi ile Irak Sağlık Bakanlığı arasında Kerbela, Necef, Babil, Maysan ve Nasiriye vilayetlerinde, her bir hastane 130-140 milyon Amerikan doları tutarında olmak üzere, 400-600 yataklı 5 adet hastanenin inşaat projesi ile ilgili protokol imzalanmıştır.

Irak'ta halen hızla devam etmekte olan yeniden yapılanma sürecinin, önümüzdeki birkaç yıl daha müteahhitlik sektörü için cazibesini sürdürmesi beklenmektedir. Ülkede istikrarın sağlanması ve güvenlik sorununun çözümlenmesinin ardından, özellikle Bağdat ve çevresi olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde Türk müteahhitlik firmaları için iş fırsatlarının olacağı muhtemel müteahhitlik projelerinden önemli bir pay sahibi olunabileceği düşünülmektedir.

Türk Müteahhitlik Firmalarının Irak'ta Yaşadığı Sorunlar

2003 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla Irak'a uygulanan uluslararası ambargo kaldırılmış ve böylece ülkede yeniden yapılanma sürecinin önü açılmıştır. Ancak ülkedeki güvenlik sorunları üstlenilen işlerin yürütülmesini zaman zaman zorlaştırmakta ve kesintiye uğratmaktadır.

Bölgede gerek yüklenici firma, gerekse taşeron firma olarak iş üstlenme imkanı artmış olmakla birlikte, üstlenilen işlerin öngörülen şartnamelere uygun şekilde tamamlanmasında bazı sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Ayrıca Türk müteahhitlik firmalarının iş üstlendiği en riskli ülkelerden olan Irak'ta, güvenlik kaygıları nedeniyle müteahhitlik firmaları, faaliyet alanlarını daha çok Kuzey Irak'a yönlendirmektedirler.

Türk müteahhitlik ve müşavirlik firmalarının alacak talepleri ile hak ediş ödemelerinde geç ödemeler dolayısı ile yaşadığı zararlar giderek artmaktadır. Özellikle bankacılık sisteminin sağlıklı işlememesinden dolayı hemen hemen tamamı kamu kuruluşu olan işveren idarelerden alınan projelerin sürdürülmesinde zorluklar yaşanmaktadır.

Bağdat Ticaret Müşavirliğinin raporuna göre Türk müteahhitlerinin Müşavirliğe bildirdiklerine göre,

- Türk müteahhitleri ağırlıklı olarak Irak'ın kuzeyinde faaliyet göstermekte, Irak'ın güney bölgelerine de açılmak istemekte ancak güvenlik ve diğer nedenlerden dolayı bunu gerçekleştirememekte,
- Irak'ta enflasyon kaynaklı zararları karşılamak için Irak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca çıkartılmış olan tebliğ çerçevesinde % 15 civarında bir bedel artışı uygulanmasının öngörülmekte ancak Irak'ta yaşanan gerçek enflasyon bazı hammaddeelerde % 70'lere kadar çıkmakta,
- Irak'ta güvenlik riski devam ettiğinden taahhüt sözleşmelerinde "...her türlü güvenlikle ilgili hususu müteahhit sağlar..." şeklinde hüküm konmakta ve bu yüzden firmalar müteahhitlik alanında Irak'a yönelik "tüm riskler (all-risk)" sigortası yaptıramamakta,
- Teminat mektubu ile ilgili sıkıntılar yaşanmakta, geçici teminat mektubunun temininde dahi ilgili prosedür birkaç ay sürmekte,
- Irak'ın genelinde lojistik temini açısından problemler olmakta,
- Irak'taki projelere ilişkin kabuller zamanında ve tam olarak yapılmamakta, alınan teminatların iadesinde bazı kesintiler yapılmakta ve gecikmeler yaşanmakta,
- Irak'taki bazı ihalelerde Türk mallarına karşı açık olmayan bir nevi ambargo ile karşılaşılmakta,
- Irak'ta iş yaparken, Iraklı işadamları ile birlikte çalışma zorunluluğu yasal olarak olmasa da pratikte olmaktadır.

İnşaat

Irak'ta inşaat ve taahhüt sektörü hızlı bir büyüme dönemine girmiştir. Günümüz şartlarına uymayan ya da tahrip edilmiş yapılar yeniden inşa edilmekte, inşaat işleri ve inşaat malzemeleri pazarı gelişmektedir. Irak'ta yürütülen başlıca altyapı yatırımları, su temini projeleri, atık su arıtma tesisi, elektrik santrali, hastane, okul ve konut inşaatı, kara yolu, hava yolu, köprü ve liman inşaatı alanlarında yoğunlaşmaktadır. Irak'ta yeniden inşa, onarım ve inşaat projelerinin sayısındaki artış ve tahminlere göre bu alanda gerekli yatırım tutarının 100 milyar Amerikan doları civarında olması, çimento başta olmak üzere inşaat malzemelerine ve ilgili iş makineleri ve ekipman pazarının bu tür projelerle önümüzdeki yıllarda sürekli dinamik kalacağı öngörülmektedir.

Irak Yatırım Ajansı'nın yaptığı çalışmaya göre Irak'ta inşaat sektöründeki potansiyel fırsatlar aşağıda değerlendirilmektedir;

- Irak'ta inşaatla ilgili malzemelerin üretimi için güçlü bir temel mevcuttur ve Irak hükümeti devlet-özel sektör ortaklığı kapsamında devlet kuruluşlarıyla işbirliği yapacak özel yatırımcılar aramaktadır. Çelik, çimento, tuğla, cam ve mermer alanında ortaklık fırsatları mevcuttur.

• Yapılan araştırmalar sadece Basra'da 44.700 adet yeni konut yapılması ve 9.000 adet konutun da yenilenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmalara göre düşük gelirli grup için 4.300, orta gelir grubu için 22.700 ve yüksek gelir grubu için de 17.700 adet yeni konut ihtiyacı olduğu tahmin edilmektedir. Konut edindirme ulusal bir önceliktir ancak bunun için önemli miktarda özel sektör yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır.

• Irak'ın altyapısını geliştirmek için şu anda sayısız kamu inşaat projesi planlanmaktadır. Irak hükümetinin öncelik verdiği alanlar, yol ve demiryolu inşaatı, elektrik üretimi, iletim ve dağıtım ağları, liman rehabilitasyonu ile su ve kanalizasyon arıtma tesislerinin inşası ve rehabilitasyonudur.

Irak'ta inşaat sektörü uzun yıllar büyük devlet kuruluşlarının tekeli altında kalmıştır. Bununla birlikte Irak hükümeti bu sektörün büyük bir ölçüde özelleştirmesine öncelik vermiş ve devlet kuruluşlarının yaptıkları işleri üstlenecek yeni özel ortaklar aramaya başlamıştır. 2008 yılında Irak hükümeti bu anlamda bir adım atarak, her ikisi de Irak Çimento Şirketi bünyesinde faaliyet gösteren El-Kerkük Çimento Şirketi ve El-Kaim Çimento kuruluşları için yeni özel sektör-devlet ortaklığı ilan etmiştir. Bu gelişme, daha sonraki özelleştirmeler için potansiyel bir modeli teşkil etmektedir. Irak'ta kurulu 17 adet devlete bağlı çimento fabrikası, toplam çimento talebinin ancak beşte birini (yıllık 6 milyon ton) karşılayabilmektedir. Talebin karşılanabilmesi amacıyla mevcut çimento fabrikalarının yenilenmesi ve yeni fabrikalar kurulması planlanmaktadır. Sanayi ve Madencilik Bakanlığı, toplamda 3 milyar Amerikan doları değerinde 19 yeni çimento fabrikası inşaatına izin vermiştir.

Irak'ta demiryollarının yeniden yapılandırılması çalışmalarına da hız verilmiştir. Suriye ve İran sınırlarına uzanan toplam 2.300 km uzunluğunda yeni bir hattın 2010 yılı sonuna kadar tamamlanması ve Bağdat metrosunun yeniden kullanılabilir hale getirilmesi planlanmaktadır.

Irak Devlet Demiryolları Şirketi tarafından 2008 yılında yapılan bir açıklamada, tüm Bağdat'ı kuşatacak bir demiryolunun ve Bağdat'ı Irak'ın güneyindeki limanlarına bağlayacak iki yeni demiryolunun yapımının öngörüldüğü belirtilmiştir. Biri Bağdat-Kut-Nasiriye-Basra, diğeri Bağdat-Kut-Amara-Basra hatlarında olacak bu iki demiryolunun yanı sıra, Irak'ın kuzeyindeki şehirleri birbirine bağlayacak bir projenin üzerinde çalışıldığı ve bu hat ile Kerkük ve Musul istasyonlarının İran'a açılacağı ifade edilmiştir.

Irak, coğrafi ve lojistik avantajları nedeniyle Türk müteahhitlik firmaları için büyük bir potansiyel vaat etmekte, bu çerçevede, özellikle inşaat alanında bölgede faaliyet gösteren firmalarımızın sayısı artmaktadır. Türk müteahhitlik firmalarının son yıllarda Irak'ta üstlendikleri işlere ilişkin olarak resmi rakamların gerçeği yansıtmadığı, üstlenilen pek çok projeye ilişkin istatistiki bilginin kayıtlara geçmemesi sebebiyle gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu varsayılmaktadır. İlk olarak 1981 yılında Irak müteahhitlik pazarına giren Türk firmalarının bu ülkedeki faaliyetleri, savaş sonrası dönemde ivme kazanan altyapı ve üstyapı yatırımları sebebiyle 2003 yılından itibaren hızlanmıştır.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Irak ile ticaretin en önemli unsurlarından birini teşkil eden ulaştırma sektörü, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi için can damarı niteliğine haizdir. Söz konusu sektörün yaratıldığı katma değer ve istihdam, bölgenin refahı, güvenliği ve sosyal yapısı açısından hayati bir öneme sahiptir.

BM tarafından Irak'a uygulanan ambargo kararı nedeniyle, uzun yıllar Irak'ın dış ticareti tamamen BM Yaptırımlar Komitesinin kontrolü altında yürütülmüştür. Bu nedenle, 1990'lı yıllar boyunca Irak'a yönelik olarak sadece gıda maddesi taşıyan araçlar bu ülkeye yük nakletmiş, karşılığında Türkiye'ye "Petrol Karşılığı Gıda Programı" kapsamında ham petrol ve motorin getirmiştir. Irak'a yönelik taşımalarımızın % 99,5'i Habur sınır kapısından gerçekleşmektedir.

Demiryolu ve Demiryolu Taşımacılığı

Irak'ın demiryolu sistemi; Bağdat-Kerkük-Erbil hattı, Bağdat-Musul-Yarubiyah hattı (Türkiye'ye uzanmaktadır), Bağdat-Maakal-Um Kasr hattı, Bağdat-Hadisa-Kuşaybah hattı (Suriye'ye uzanmaktadır) ve Baiji'deki petrol rafinerisini Al Kaim'deki gübre fabrikasına bağlayan hat olmak üzere beş ana hattan oluşmaktadır.

2003 yılından sonra demir yollarının yeniden yapılandırılması çalışmalarına hız verilmiştir. Suriye ve İran sınırlarına uzanan toplam 2.300 km uzunluğunda yeni bir hattın 2010 yılı sonuna kadar tamamlanması ve Bağdat metrosunun yeniden kullanılabilir hale getirilmesi planlanmaktadır.

Irak Devlet Demiryolları Şirketi tarafından 2008 yılında yapılan bir açıklamada, tüm Bağdat'ı kuşatacak bir demiryolunun ve Bağdat'ı Irak'ın güneyindeki limanlarına bağlayacak iki yeni demiryolunun yapımının öngörüldüğü belirtilmiştir. Biri Bağdat-Kut-Nasiriye-Basra, diğeri Bağdat-Kut-Amara-Basra hatlarında olacak bu iki demiryolunun yanı sıra Irak'ın kuzeyindeki şehirleri birbirine bağlayacak bir projenin üzerinde çalışıldığı ve bu hat ile Kerkük ve Musul istasyonlarının İran'a açılacağı ifade edilmiştir.

Türkiye'den Ortadoğu ve Yakındoğu'ya demiryolu ile yapılan taşımalar, Türkiye, Irak, İran, Suriye Ürdün ve Lübnan'ın üyesi olduğu Ortadoğu Demiryolları Konferansı (CMO) hükümlerine ve Avrupa-Asya Tarifesi (TEA)'ne göre gerçeleştirilmektedir.

2001 yılında Irak demiryolu trafiğinin açılması ile birlikte Suriye üzerinden Irak'a Nusaybin ve İşlahiye/Meydanekbez sınır garlarından demiryolu ile taşımalar başlamıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye'den, Irak ve Suriye'ye demiryolu ile taşıma yapılması hususunda TCDD'ye yoğun taşıma talepleri götürülmektedir. Ancak, Irak demiryolları hattının çoğunlukla kapalı olması nedeniyle (2005 yılında 207 gün, 2006 yılında 147 gün kapalı kalmıştır) taşımalar gerçeleştirilememiştir. 2007 yılı içerisinde trafiğe açık olan dönemde (15.03.2007-13.06.2007) Türkiye'den Irak'a Nusaybin üzerinden 32 vagon qıtmış, Irak'tan Türkiye'ye de 42 vagon gelmiştir. Meydanekbez üzerinden ise 6 vagon qiriş

çıkış yapmıştır.

Suriye Demiryolları'ndan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları'na (TCDD) iletilen 20 Mayıs 2008 tarihli yazıda, Irak Demiryolları'nın (IRR) yeniden tren trafiğine açıldığı bildirilmiş ise de hangi tür eşyanın taşımalarına kabul edilip edilemeyeceği bilinmediğinden Irak'a taşıma yapılamamaktadır.

Sözkonusu hattaki taşımaların yeniden başlaması durumunda Bağdat Ticaret Müşavirliğimizce aşağıdaki hususların önem kazanacağı değerlendirilmektedir;

- Irak Demiryolları ile yapılan tüm toplantılarda, Irak Demiryolları temsilcilerince "Demiryolu ile Eşya Taşınması İçin Avrupa-Asya Tarifesi" (TEA)'ne üye olacağı belirtilmiş ise de, bugüne kadar bu üyelik gerçekleşmemiştir. Ancak, Irak Demiryolları TEA tarifesi kapsamında TEA tarifesi uygulayacağını ve bu uygulama sonucunda parkurlarında geçerli olacak ücret tablolarını TCDD'ye göndermiştir. Irak Demiryollarının en kısa sürede TEA tarifesine üye olmasının taşımaları olumlu yönde etkileyeceği TCDD tarafından bildirilmiştir.

- Uluslararası eşya taşımalarında meydana gelen taşıma düzensizlikleri ile ilgili sorunlar, 9 Mayıs 1980 tarihli Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (COTIF) ve eki Demiryolu ile Uluslararası Eşya Taşımacılığı Anlaşması ile İlgili Hükümlerde (CIM) belirtildiği üzere çözümlenmektedir. Ancak, Irak Hükümetinin COTIF ve eklerinin ülkelerinde uygulanacağını deklare etmemesi nedeniyle, bu ülkeye yapılan taşımalarda ortaya çıkan hukuki belirsizlikler sonucunda Türkiye'den Irak'a sevk edilen vagonlardan bazılarının yakıldığı, bazılarının da alıcısı tarafından teslim alınmadığı, bazı vagonlardaki eşyalarda meydana gelen kayıp ve hasarlardan doğan müşterinin tazminat talepleri yerine getirilemediğinden, müşteriler mağdur edildiği gibi demiryolu imajını da olumsuz etkilemektedir. Konu ile ilgili Irak Demiryollarıyla TCDD tarafından gerekli yazışmalar yapılmış olmasına rağmen, bugüne kadar herhangi bir cevap alınmadığı bildirilmiştir.

Kara yolu ve Karayolu Taşımacılığı

Irak toplam 39.000 km uzunluğunda kara yoluna sahip olmakla beraber, bunun yalnızca 2.000 km'si motorlu taşıt kullanımına elverişli durumdadır. 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra yolların yeniden inşası için yapılan çalışmalar başarıyla tamamlanmış, fakat 2003 yılından sonra başta Bağdat-Ürdün sınırı arasındaki otoyol olmak üzere yollar ve köprüler yeniden hasar görmüştür. Ülkenin kara yolu altyapısının etkin ve verimli şekilde işler hale getirilmesi, hem insan hem de yük taşımacılığında önemli avantajlar sağlayacaktır.

Türkiye ile Irak arasındaki karayolu ile yolcu ve eşya taşımaları 18 Ekim 1980 tarihli Uluslararası Karayolu Taşıma Anlaşması ve bu anlaşmaya bağlı olarak düzenlenen Protokoller çerçevesinde yürütülmektedir. Ulaştırma Karma Komisyon Toplantısı 14-15 Şubat 2006 tarihlerinde Ankara'da yapılmıştır.

Irak taşımalarımızda karşılaşılan en büyük sorunu yeterli güvenliğin sağlanamaması teşkil etmektedir. Musul'dan daha güneye inildikçe (Kerkük, Tikrit, Bağdat, Samara, Basra, Kerbela) yapılan taşımalarda araçlara yapılan saldırılar ve karşılaşılan hırsızlık olayları, can ve mal güvenliğini tehdit etmekte, konvoy halinde yapılan taşımalarda da yeterli güvenlik sağlanamamaktadır.

Uluslararası Nakliyeciler Derneği'nden (UND) alınan verilere göre bugüne kadar 200'den fazla TIR aracı tamamen kullanılamaz hale gelirken 500'e yakın TIR aracı da önemli hasarla sonuçlanan bombalama olayına maruz kalmıştır. Güvenlik sorunu nedeniyle Irak makamlarının talebi üzerine zorunlu olarak yaptırılan sigortalar da geçerlilik taşımamaktadır.

Bununla birlikte son yıllarda güvenlik açısından az da olsa gelişmeler kaydedilmektedir. Halihazırda bazı Türk tırlarının Kerkük'e sorunsuz olarak vardığı bilinmektedir. Türkiye'den yapılan taşımalarda mallar Zaho'da indirilmekte ve Irak tırlarına yüklenerak Bağdat ve Irak'ın güney vilayetlerine gitmektedir. Mevcut sisteme mal güvenliğine yönelik sorunlar dile getirilmemekle birlikte malların bir tırdan indirilip yeni bir tıra aktarılması sırasında bazı hasarlar oluşmaktadır.

Irak'a yönelik taşımaların son yıllarda büyük oranda artmasıyla iki ülke arasındaki Habur /İbrahim Halil sınır kapılarındaki araç trafiği de iyice yoğunlaşmış ve kapılarda uzun kuyruklar oluşmaya başlamıştır. Bununla birlikte 2009 yılı içerisinde Habur kaynaklı sorunların oldukça azaldığı da görülmektedir. 2009 yılı Ağustos ayı itibari ile Habur'dan Irak'a günde ortalama 1.400-1.500 TIR/kamyon geçişi olmuştur.

Irak'a giriş işlemleri yapılan araçların ithalata konu malların sahipleri gelmediği durumlarda araçların Zaho dışına çıkışlarına izin verilmemektedir. Bu kısıtlama, beklemelemlerin yaşanmasına sebep olmaktadır.

Irak'a Türkiye'den yapılan nakliyelerde Mersin çıkışlı bir aracın Habur'a ulaşım süresi ortalama 24-30 saat iken, İstanbul çıkışlı bir aracın Habur'a ulaşım süresi ortalama 48-60 saattir. Mersin veya İstanbul'dan çıkış yapan bir aracın gidiş-dönüş sefer süresi ortalama 18-21 gündür.

Hava yolu

Bağdat'ta biri uluslararası olmak üzere iki adet havaalanı, Basra, Erbil ve Süleymaniye'de birer adet uluslararası havaalanı, Musul ve Kerkük'te ise orta ölçekli yerel havaalanları bulunmaktadır. 2003 yılına kadar askeri üs olarak kullanılan Necef Havaalanı da uluslararası düzeyde bir havaalanına dönüştürülmektedir.

Irak hükümeti Bağdat'tan komşu ülkelere doğrudan seferler düzenlenmesi için yaptığı resmi görüşmeler sonucunda Kasım 2005'te 25 yıl aradan sonra İran'a ilk sefer düzenlenmiştir.

Türk Hava Yolları (THY) ve Royal Jordanian havayollarının Bağdat'a, Atlasjet Havayolları'nın da Erbil'e seferleri bulunmaktadır. THY'nin Irak'ın Basra ve Erbil şehirlerine sefer düzenlemesi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Deniz yolu ve Limanlar

Restorasyon çalışmalarından sonra Haziran 2003'te yeniden açılan Um Kasr Limanı, Irak'ın en büyük ticari limanıdır. Limanın Basra ve Kor El-Amaya'daki petrol istasyonlarına bağlanması planlanmaktadır. Ülkenin ikinci büyük limanı olan Kar El-Zubeyr'in yönetimi, 2005 yılında Irak hükümetine devredilmiştir.

Haberleşme

Uzun yıllar süren savaşlar ve istikrarsızlık ortamı nedeniyle, Irak'ın telekomünikasyon altyapısı ağır bir şekilde hasar görmüş durumdadır. 2003 yılından sonra sektörde yaşanan iyileşmelere rağmen Irak'ın telekomünikasyon altyapısı hala istenen düzeyde bir gelişim gösterememiştir.

Irak'ın haberleşme ve posta hizmetlerinden sorumlu birimi olan Irak Telekomünikasyon ve Posta Şirketi (ITPC)'dir. Irak'ta sabit hat abonelerinin sayısı 1 milyon civarında olup abonelerin yarısı, Bağdat ve çevresindedir.

2003 yılından bu yana özellikle mobil (cep) telefon alanında bir takım ilerlemeler kaydedilmiştir. Aralık 2003'te tüm Irak kapsamında cep telefonu ağına kurulması için çalışmalara başlanmış, 2007 yılında Zain, AsiaCell ve Korek isimli üç firma lisanslama hakkını kazanmıştır. Zain ülkenin en büyük cep telefonu operatörüdür ve orta ve güney Irak'ta ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Pahalı olsa da ülkede ulusal ve uluslararası görüşmeler (teknik anlamda) en güvenilir biçimde mobil telefonlar aracılığıyla yapılmaktadır. EIU verilerine göre, 2006 yılı sonu itibarıyla Irak'ta yaklaşık 9,5 milyon mobil telefon aboneliği vardır ve bu rakam toplam nüfusun yüzde 34'üne tekabül etmektedir. Ancak bazı ailelerde bir aboneliğin ortak kullanılıyor olması gibi nedenlerle toplam mobil telefon kullanıcılarının sayısının bireysel abonelerin sayısından daha fazla olduğu öne sürülmektedir.

İnternet kullanımı, oteller yanısıra Bağdat ve Basra çevresindeki İnternet kafelerde yaygındır. 2006 yılı itibarıyla nüfusun % 1,5'i İnternet hizmetinden yararlanmaktadır. 2003 yılı müdahale öncesi İnternet abone sayısı 5 bin civarında iken bu rakam Nisan 2007 itibarıyla 250 bin civarına yükselmiştir.

Medya

2003 yılından sonra Irak medyasında köklü bir dönüşüm yaşanmıştır. Ülkede şu an çok sayıda radyo ve TV istasyonu faaliyet göstermekte, Arapça, Kürtçe ve Türkçe dillerinde birçok gazete yayınlanmaktadır. El-Sabah, El-Zaman, El-Mada, El-Mesrik, El-Dustur ve El-Manarah bunlardan bazılarıdır. Ayrıca, Katar'dan yayın yapan El-Cezire, Suudi Arabistan'dan yayın yapan El-Arabiya kanallarının dışında ülkede Amerikalılar tarafından El-Irakıya ve Al-Hurra televizyon istasyonları kurulmuştur. İran'dan yayın yapan El-Alam televizyonu ile İngiliz kökenli BBC, Fransız Monte Carlo ve Amerikan Sawa ve Free Iraq radyoları da Irak'ta yayın yapmaktadır. Iraklılar'ın yaklaşık % 70'i uydu kanallarını takip etmektedir.

Enerji

Elektrik

Irak'ın en çok sıkıntı çektiği hususlardan birisi, ülkedeki elektrik üretiminin yetersizliğidir. Irak'ın yeniden yapılanmasında en önemli konulardan birisi, elektrik üretiminin ülkenin ihtiyacını karşılayacak seviyeye getirilememiş olmasıdır. Ülkenin birçok kısmında ancak günün belirli saatlerinde elektrik verilebilmektedir. Temmuz 2008 itibarıyla elektrik arzının, talebin yalnızca % 51'ini karşılayabildiği belirtilmektedir.

Irak Hükümeti, enerji sektöründeki verimliliği artırmak ve mevcut üretimi yükseltmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Irak Hükümetinin son dönemde elektrik teminine yönelik bazı sabit yatırımlar gerçekleştirmekte olduğu ve özel fonlar teşkil ederek yeni kontratlar hazırlamakta olduğu görülmektedir. Ancak, tüm bu çalışmalara rağmen elektrik sektöründeki tam anlamıyla sıkıntılar giderilememiştir. Bunda, ülkede hidroelektrik santrallerindeki su eksiklikleri, tesis yetersizlikleri, fuel oil kısıtları, enerji hatlarının savaş sırasında zarar görmesi ve dış kaynaklı elektrik alımlarında ortaya çıkan bazı anlaşmazlıklar önemli rol oynamaktadır.

Irak'ın halihazırda en önemli sorunlarından birisi olan, elektrik ihtiyacının giderilmesine yönelik olarak Irak Elektrik Bakanlığı 2006 yılı Haziran ayında 10 yıllık bir plan ilân etmiştir. Bu plan çerçevesinde Bakanlık, önce mevcut sistemin rehabilitasyonunu daha sonra da toplam 9200 mega watt kapasiteli çeşitli türde yeni elektrik santrallerinin inşaa edilmesini planladığını açıklamıştır. Bakanlık, ayrıca bu kapsamda dünya çapında önemli şirketler olan General Electric ve Siemens gibi şirketlerle enerji santralleri kurulması konusunda anlaşmıştır.

Irak Başkanlık Konseyi, Dünya Bankası tarafından Dokan ve Derbandikhan Hidroelektrik Santrali yapımı için verilen kredi anlaşmasını 24 Eylül 2007 tarihinde onaylamıştır. Kredi anlaşması, 2 Nisan 2007'de Dünya Bankası ve Irak hükümeti arasında imzalanmıştır. Kredi ile Kuzey Irak'ta bulunan Dokan ve Derbandikhan hidroelektrik santralleri tamir edilecek ve tam kapasite ile çalışması amaçlanmıştır. Başkanlık Konseyi'nden konu ile ilgili yapılan açıklamada bu kredinin Irak Ulusal Kalkınma Stratejisi çerçevesinde Irak'ın elektrik üretimini artıracığı ve altyapısının gelişmesine katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Projenin 2010 yılı itibarıyla tamamlanması öngörülmektedir.

Güvenlikteki iyileşme diğer alanlarda olduğu gibi elektrik dağıtım hatlarının verimli çalışmasına da katkıda bulunmuştur. Son dönemde, Bağdat - Divaniye arasında 46 elektrik kulesi ve Bağdat-Mussayib arasındaki 85 elektrik kulesi güçlendirilmiştir. Yapılan bu çalışmalarla, elektrik dağıtımı daha güçlü bir hale getirilmiştir. Bu dönemde ayrıca, Bağdat çevresinde başlatılan 8 güçlendirme çalışmasının iki tanesi bitirilmiş, Kuzey dağıtım hattında ise 9 projeye başlanmıştır.

Süleymaniye ve Erbil dışındaki tüm şehirler, hedeflenen 12 saat'ten daha fazla elektrik almaya başlamışlardır. Bu iyileşme, artan dizel fuel ithalatı, dağıtım hatlarının güçlendirilmesi, zarar gören hatların daha hızlı tamiri gibi bir takım faktörlerle sağlanmıştır.

Artan elektrik ithalatı da Irak'taki enerji ihtiyacının karşılanmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Türkiye'den Irak'a olan elektrik sevkiyatının sorunsuz sürmesi, İran'ın mevcut hattın dışında ayrıca Irak'ın güneyine ikinci bir hat açması bu alanda kaydedilen önemli gelişmelerdir., Bu şekilde Irak'ın İran'dan elektrik ithalatı 2007 sonu itibarıyla iki katına çıkmış ve İran, Irak'ın enerji ithalatının 2/3'ünü tek başına karşilar duruma gelmiştir. Ayrıca, Kuveyt'ten günlük dizel fuel oil alımının 1,3 milyon litre seviyesinde devam ettiği elektrik üretiminde sağlanan diğer olumlu gelişmelerdir. Bu ithalatlar sayesinde Taji, Bağdat Güney ve Kudas güç istasyonlarında önemli ölçüde artışlar sağlanmıştır. Ayrıca sağlanan ek dizel fuel sayesinde Kudas ve Mussayib'de yeni jeneratörler devreye sokulmuştur.

Bankacılık

Irak'taki bankacılık sisteminin yasal altyapısını düzenleyen ve 2004 yılında çıkarılan üç kanun vardır. Bunlar, Irak Merkez Bankası (The Central Bank of Iraq Law No. 56 of 2004), Bankacılık (The Banking Law No. 94 of 2004) ve Kara Para Aklamaya Karşı (The Anti-Money Laundering Law No. 93 of 2004) kanunlarıdır. Bu üç kanuna ilaveten Irak Merkez Bankası tarafından çıkarılan yönetmelik ve genelgeler de mevcuttur.

Irak'ın, yapılan tüm iyileştirmelere rağmen gelişmiş bir bankacılık altyapısının olduğu söylenemez. Bankacılık sektöründe son dönemde yapılan reformlar, genelde ulusal çapta elektronik para ağı kurmak, özel bankacılığı geliştirmek ve devlet bankalarını yeniden yapılandırmak üzerinde odaklanmıştır.

2003 yılı sonrası Irak'ta bankacılık konusundaki en önemli gelişme, bağımsız bir Merkez Bankası'nın kurulması olmuştur. Irak Merkez Bankası, bankacılık konusundaki Basel Kriterleri ile ortaya koyulan Merkez Bankalarının bağımsız, operasyonel tek karar verici olarak çalışabilen, yönlendirilmeyen, hükümet dışı, şeffaf ve güçlü bir yönetime sahip yeterli kaynakları olan ve hesap verebilir kurumlara olması ilkelere ile oluşturulmuş bir yasa ile kurulmuştur. Yasa gereği Irak Merkez Bankası bağımsızdır, kişi, devlet ya da kurumlardan talimat almaz ve karar verme mekanizmasına müdahale edilemez. 2004 yılı Mart ayında yürürlüğe giren Irak Merkez Bankası yasasının temel amacı, uzun dönemli büyüme, fiyat istikrarı ve rekabetçi bir mali sistemin oluşturulmasıdır. Bu gelişme, modern ve verimli bir mali sektör yaratılmasında ve faiz oranlarının üst yönetimin direktifleri yerine piyasa güçleri tarafından belirlenmesinde son derece önemli bir adımdır. Bu önlemler bankacılık sistemine olan güveni artırmıştır. Irak Merkez Bankası, para politikasını yönetmekte ve bu amaçla da döviz ihaleleri, bono satışları diğer nakit işlemlerini yerine getirebilmektedir. Irak Merkez Bankası'nın ülke çapında 6 şubesi vardır.

Yerel bankacılık sektörünün gelişmesini sağlamak amacıyla 2006 yılında Irak Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığı, ülkedeki mevduatların % 96'sını elinde tutan iki büyük devlet bankasının (El Rasheed ve El-Rafidain) yeniden yapılandırılması konusunda bir anlaşma imzalamıştır. Ardından yeni bir para birimi (Yeni Irak Dinarı) kullanılmaya başlanmıştır.

2008 yılı başından itibaren Irak'taki özel bankalar uluslararası ödemeler, döviz havalesi ve 2 milyon Dolara kadar akreditif açılması gibi işlemleri yapabilmektedir. Yabancı bankalar Irak'ta ofis açabilmekte, Irak'taki özel bankalar ile ortaklık kurabilmektedir. Ağustos 2009 itibarıyla Irak'taki banka sayısı 43 olup bunlardan 7'si devlet bankası (El-Rasheed, El-Rafidain, Emlak Bankası, Tarım Bankası, Sanayi Bankası, Irak Bankası ve Irak Ticaret Bankası), 24'ü özel banka, 7'si İslami Banka ve 5'i yabancı bankadır. Özel sektöre kullanılan kredi miktarı oldukça düşüktür. En büyük iki devlet bankası El-Rasheed, El-Rafidain bankaları bankacılık sistemindeki varlıkların tamamına yakını elinde bulundurmaktadır. Diğer devlet bankaları ise tarım, sanayi ve ticaret gibi sektörlerle hizmet eden kamu finans kuruluşu işlevi görmektedir.

2004 yılında çıkarılan 94 sayılı yasa ile düzenlenen yeni bankacılık sisteminde, modern ve rekabetçi bankacılık amaçlanırken, yabancı bankaların Irak'ta ofis açmalarına ve Irak'taki özel sektör bankaları ile ortaklık kurmalarına izin verilmiştir. Banka açılması her ne kadar lisansa bağlanmışsa da alınan lisans sayısı ile ilgili bir yasal sınırlama öngörülmemiştir.

Irak'ta yeni bankacılık sisteminde faiz oranları tamamen serbest bırakılmış ve yabancı firmalar tüm uluslararası işlemleri yapmaya ve döviz teminat mektupları düzenlemeye yetkilendirilmiştir. Yabancı bankalar ayrıca Merkez Bankası tarafından açılan dolar (ve diğer yabancı para birimleri) ile Yeni Irak Dinarı ihalelerine katılma hakkına da sahip kılınmıştır.

Sektörde orta vadede hedef, kamu bankalarının ve sigorta şirketlerinin yeniden yapılandırılması ve Irak Merkez Bankası'nın bankacılık sistemi üzerindeki denetimini güçlendirici ve hizmetlerini artırıcı iyi işleyen bir yapıya kavuşturulmasıdır. Nakit dışı ödeme sisteminin modernizasyonu ve Irak Merkez Bankası bünyesinde elektronik bankacılık altyapısının kurulması çalışmaları da sürdürülmektedir.

Hâlihazırda Irak Merkez Bankası tarafından Irak'ta bankacılık yapmak üzere lisans verilen yabancı bankalar aşağıdadır:

- Kuveyt Ulusal Bankası (The National Bank of Kuwait); Irak Kredi Bankası'nda (Credit Bank of Iraq) % 75 hisse
- HSBC Grup; Dar Es Salaam Yatırım Bankası'nda (Dar Es Salaam Investment Bank) %70 hisse
- Ürdün İhracat ve Finans Bankası (Export & Finance Bank of Jordan); Irak Ulusal Bankası'nda (National Bank of Iraq) % 49 hisse
- Irak Holding Şirketi-Kuveyt (Iraq Holding Company - Kuwait); Körfez Ticari Bankası'nda (Gulf Commercial Bank) % 51 hisse
- Ali Bankası-Bahreyn (Ali Bank -Bahrain): Ticaret Bankası'nda (Commercial Bank) % 49 hisse
- Bahreyn Birleşik Bankası (United Bank of Bahrain); Bağdat Bankası'nda (Bank of Baghdad) % 49 hisse
- Standard Chartered Bank
- Arab Banking Şirketi-Bahreyn (Arab Banking Corporation-Bahrain)
- A'ayan Şirketi - Kuveyt (A'ayan Company-Kuwait); Yatırım için Ekonomi Bankası'nda (Economic Bank

for Investment) % 49 hisse

- Katar Ulusal Bankası (National Bank of Qatar); Mansur Bankası'nda (Mansour Bank) % 60 hisse
- Bank Melli- İran
- İran Tarım Bankası (The Agriculture Bank of Iran)
- Türkiye Tarım Bankası (The Agriculture Bank of Turkey)
- Ticaret ve Finans için İskan Bankası- Ürdün (The Housing Bank for Trade & Finance (Jordan); temsilcilik açmıştır.
- Ürdün Ulusal Bankası (The Jordan National Bank); temsilcilik açmıştır.
- Beyrut Bankası (Bank of Beirut)
- El-Meşrik Yatırım Bankası-Lübnan (Al-Mashreq Investment Bank -Lebanon)

Irak bankacılık sektöründe diğer önemli bir gelişme de Irak Ticaret Bankası'nın 100 milyon Amerikan dolarlık sermaye ile kurulmuş olmasıdır. Irak Ticaret Bankası, Bakanlıkların, devlet kuruluşları ya da özel firmalarının tüm ticaret enstrümanları için başlangıçta tek kaynağı iken zamanla diğer bankaların da 2 milyon dolara kadar akreditif açmalarına izin verilmiştir.

JP Morgan'ın öncülük ettiği bir konsorsiyum tarafından desteklenen ve Irak Hükümeti'nin bağımsız bir aygıtı olarak çalışan Irak Ticaret Bankası, gelişmiş ülkelerdeki muadillerine kıyasla gayet gelişmiş modern bir ihracat kredi kurumudur. İhracatçılar, teminat mektubu başvurusunda bulunmak ya da daha fazla bilgi edinmek üzere Irak Ticaret Bankası'na ait web sayfasını (www.tbiraq.com) ziyaret edebilirler. Banka, uluslararası şirketlere ve ticaret finansman firmalarına uzmanlık hizmeti de vermektedir.

T.C. Ziraat Bankası Bağdat Şubesi

T.C. Ziraat Bankası, 2006 yılında Bağdat'ta bir şube açmıştır. Bu şube, hâlihazırda temel bankacılık hizmetlerini yerine getirebilmektedir. T.C. Ziraat Bankası'nın Bağdat'taki şubesi Türk iş adamlarının Irak'ta en büyük sorunu olan bankacılık sorunlarının çözümü konusunda önemli bir görev yapmaktadır. T.C. Ziraat Bankası Bağdat Şubesi, para transfer işlemlerini ve uluslararası bankacılık operasyonlarını gerçekleştirmekte olup İngilizce ve Arapça dillerinde hizmet verebilecek donanımına sahiptir. Banka, yerel personel ile de desteklenmiştir.

Adres: 301. Bölge, 5 Cadde, No: 19 Veziriye/Bağdat/IRAK

T.C. Ziraat Bankası Bağdat Şubesi Müdürü:
Tel: 00 964 790 289 6604
E-posta: ymeylani@gmail.com

T.C. Ziraat Bankası Bağdat Şubesi Müdür Yardımcısı:
Tel: 00 964 790 418 13 90

T.C. Ziraat Bankası Bağdat Şubesi Memuru:
Tel: 00 964 790 514 83 59
E-posta: salihaykut@hotmail.com

T.C. Ziraat Bankası Erbil Şubesi
Adres Bulan District 100.Str.No:159/735 Erbil/IRAQ
Telefon 00 964 6626 499 68 - 00 964 750 754 0 888
Faks
E-mail erbil@ziraatbank.com

İşbankası Erbil Şubesi
Adres Gulan Street, Ainkawa Road, Duty Free Complex Erbil/IRAQ
Telefon 00 964 750 386 23 05 - 06

Finansal Hizmetler

Irak Menkul Kıymetler Borsası (İraçli Stock Exchange, ISX)

Yeni Yatırım Kanunu'na göre, yabancı yatırımcılar 2004 yılından bu yana faaliyette olan Irak Menkul Kıymetler Borsası'nda serbestçe alım-satım işlemi yapabilmekte, yatırım portföyü oluşturabilmektedir. Irak Menkul Kıymetler Komisyonu (İraçli Securities Commission, ISC) kurulması çalışmalarını ise devam etmektedir.

► Dış Ticaret

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyar Dolar)

	2007a	2008a	2009a	2010 a	2011b	2012b
İhracat	39,6c	58,8	40,9	48,1	67,6	71,4
İthalat	-16,6c	-37,2	-35,8	-41,1	-50,5	-61,6
Denge	23	21,6	5,1	7	17,1	9,8
Hacim	56,2	96	76,7	89,2	118,1	133

İhracatında Başlıca Ürünler

Irak'ın ihracat gelirlerinde petrol fiyatlarına bağlı olarak dönemsel düşüşlere rağmen 2004-2008 yılları arasında genel olarak bir artış yaşanmaktadır.

2003 yılında BM tarafından Irak'a uygulanan ambargoların kaldırılması ile petrol dışı ürünlerin de ihracatına başlanmıştır. Irak'ın 2009 yılı ihracatının % 98'sini ham petrol oluşturmaktadır.

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

GTİP ÜRÜN	2006	2007	2008	2009
2709 Ham Petrol	28.500.544	35.452.884	59.290.204	37.789.300
7108 Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	18.059	3.375	333	702.341
2710 Petrol ve Bitümenli Minerallerden Üretilen Yağlar	311.425	180.687	692.336	189.309
9999 Başka Yerde Tanımlanmayan Ürünler	397.256	528.086	362.881	126.392
0804 Hurma, İncir, Ananas, Avokado, Guava Armudu, Mango (Taze-Kuru)	55.640	49.111	64.690	111.117
2902 Sıklık Hidrokarbonlar	277	220	997	23.229
3817 Karışım halinde alkalibenzenler, alkalinaftalenler	13.204	7.418	3.268	9.992
Diğerleri	99.605	79.727	337.607	59.828
TOPLAM	29.396.010	36.301.508	60.752.316	39.011.508

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

GTİP ÜRÜN	2006	2007	2008	2009
8517 Telli Telefon-Telgraf İçin Elektrikli Cihazlar	175.122	593.676	1.202.981	1.114.976
8703 Binek Otomobilleri, Steysin Vagonlar, Yarış Arabaları	353.090	270.998	754.823	905.777
1001 Buğday, Çavdarla Karışık Buğday	426.022	617.062	972.932	704.486
7214 Demir-Çelik Çubuklar-Sıcak Haddeli, Dövülmüş, Burulmuş, Çekilmiş	117.221	222.907	480.230	531.538
8704 Eşya Taşımaya Mahsus Motorlu Taşıtlar	380.078	260.409	270.376	518.408
8803 Balon, hava gemisi, planör vb. diğer hava taşıtlarının aksam ve parçaları	158.562	285.274	102.607	443.148
8411 turbo jetler, turbo-propeller, diğer gaz türbinleri	131.065	146.453	161.074	435.244
2402 Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	197.567	341.716	312.626	428.071
0207 Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları	34.373	143.931	278.186	412.124
2523 Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	310.387	301.613	285.586	402.530
1006 Pirinç	408.413	303.540	444.617	396.806
8431 Ağır iş makine ve cihazlarının aksamı, parçaları	100.730	60.613	118.594	341.563
8408 dizel, yarı dizel motorlar (hava basıncı ile ateşlenen, pistonlu)	20.605	55.252	41.054	325.443
8502 Elektrojen grupları, rotatif elektrik konvertisörleri	194.196	160.554	207.579	322.258
8705 Özel amaçlı motorlu taşıtlar	75.652	76.107	124.447	317.845
5407 Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	138.689	194.873	253.300	313.593

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (Milyon Dolar)

	2006	2007	2008	2009
--	------	------	------	------

ABD	12.231	11.894	23.072	9.719
Hindistan	4.482	5.443	9.505	5.798
Güney Kore	906	3.080	4.228	3.812
İtalya	2.782	4.015	5.779	3.532
Çin	653	766	1.382	3.298
Tayvan	876	2.050	2.171	1.968
Japonya	911	1.020	1.516	1.406
Fransa	903	1.386	2.155	1.164
İspanya	1.628	1.669	1.814	1.126
Kanada	1.472	1.418	2.134	1.125
Hollanda	527	1.062	1.318	1.123
Türkiye	376	645	1.321	952
BAE	66	46	74	778
<i>Diğer Ülkeler</i>	<i>2.715</i>	<i>5.094</i>	<i>7.258</i>	<i>3.625</i>
TOPLAM	30.529	39.587	63.726	39.427

Kaynak: www.trademap.org

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (1 000 Dolar)

	2006	2007	2008	2009
Türkiye	2.589	2.845	3.916	5.126
BAE	2.339	2.995	3.003	4.201
Çin	491	725	1.271	1.838
ABD	1.494	1.575	2.123	1.775
Ürdün	633	725	1.283	1.273
Almanya	464	439	444	815
Güney Kore	109	210	368	785
İtalya	163	131	307	689
Fransa	168	273	255	573
<i>Diğer Ülkeler</i>	<i>12.441</i>	<i>9.639</i>	<i>22.526</i>	<i>21.362</i>
TOPLAM	20.892	19.556	35.496	38.437

Kaynak: www.trademap.org, Irak Merkez Bankası

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-xxx Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2003	829	113	942	716
2004	1 821	468	2 288	1 353
2005	2 750	459	3 209	2 291
2006	2 589	376	2 965	2 213
2007	2 845	645	3 490	2 200
2008	3 917	1 321	5 238	2 596
2009	5 126	952	6 078	4 174
2010	6 043	1 355	7 398	4 688
2010 (Ocak Ayı)	382	94	477	288
2011(Ocak Ayı)	606	11	617	596

İhracat

2010 yılında Türkiye'nin Irak'a ihracatı bir önceki yıla göre yaklaşık % 18 oranında artarak 6,04 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır.

2009 yılında Türkiye'nin Irak'a ihraç ettiği belli başlı ürünler; demir-çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş), buğday unu, çimento, demir-çelikten inşaat ve aksamı, kablo ve teller ile hayvansal ve bitkisel yağlardır.

Türkiye'nin Irak'a İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2008	2009	2010
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	273 336	360 721	323 811
1101	Buğday unu/mahlut unu	230 628	279 449	299 219
2523	Çimento	192 323	290 938	274 000
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	165 794	170 910	217 711
7306	Demir/çelikten diğer tüpler, borular, içi boş profiller	63 927	124 336	182 456
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	109 128	174 764	158 601
4818	Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü vb	62 605	90 869	146 272
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	39 928	82 765	128 110
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	83 650	92 566	127 427
7216	Demir/alaşimsız çelikten profil	57 125	102 725	125 852
9403	Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	65 546	76 782	124 410
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları	16 693	92 384	120 236
0805	Turuncgiller (taze/kurutulmuş)	32 933	91 362	111 725
0407	Kus ve kümes hayvanlarının kabuklu yumurtaları	95 547	96 429	108 672
2716	Elektrik enerjisi	65 124	92 602	99 724
5702	Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb)	57 932	85 645	96 214
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	73 808	82 489	88 252
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	20 994	44 136	85 319
3917	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb	55 270	52 491	79 701
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	74 583	75 580	76 253
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	33 697	55 867	75 730
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	32 005	50 115	72 338
6802	Yontulmaya, inşaata elverişli işlenmiş taşlar (kayagan hariç)	28 741	31 930	70 182
1516	Hayvansal ve bitkisel yağlar vb. fraksiyonları	220 619	134 445	69 182
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, endüktörler	79 336	70 203	66 092
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	31 062	52 826	62 297
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	13 555	78 536	57 192
2002	Domates (sirke/asetik asitten başka usullerle hazırlanmış)	45 803	52 818	55 689
7604	Aluminyum çubuk ve profiller	41 828	49 447	55 448
3925	Plastikten inşaat malzemesi	24 600	35 078	52 276
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	60 071	51 180	50 282
8716	Taşıtlar için römorklar, yarı römorklar vb. ile aksam-parçaları	10 766	34 789	49 650
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	41 204	60 447	44 792
8502	Elektrojen grupları, rotatif elektrik konvertisörleri	34 980	40 205	43 899
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	35 260	31 993	43 333

1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	124	108	39 657
7321	Demir-çelik soba, ocak, ızgara, ocak, mangal vb. ev eşyası	6 912	27 689	35 721
3305	Saç müstahzarları	28 815	32 669	35 001
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)	26 615	27 380	34 152
3916	Plastikten monofil, çubuk, profiller-enine kesiti > 1mm.	13 647	22 535	32 377
8415	Klima cihazları-vantilatörlü, ısı, nem değiştirme tertibatlı	33 085	44 044	30 882
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	6 585	20 938	30 300
1517	Margarin	107 824	11 599	30 273
3214	Macunlar, renkli çimentolar ve boyacılıkta kullanılan sıvama maddeleri	6 672	8 206	29 687
1904	Hububat esaslı kabartılmış gıda mamulleri	16 383	24 253	29 483
4411	Lif levha, orta yoğunlukta	11 005	19 068	28 244
2203	Biralar (malttan)	22 145	27 293	27 533
0406	Peynir ve lor	15 237	23 822	26 133
7326	Demir/çelikten diğer eşya	9 084	19 576	25 930
	<i>Diğerleri</i>	1 042 150	1 421 406	1 724 386
	TOPLAM	3 916 685	5 123 510	6 042 790

DTM Bilgi Sistemi

İthalat

2009 yılında Türkiye'nin Irak'tan gerçekleştirdiği toplam 1,354 milyar Amerikan doları tutarındaki ithalatın % 96'sını ham petrol ve petrol ürünleri oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Irak'tan İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2008	2009	2010
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	1 187 867	831 704	1 201 105
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	107 981	97 155	105 742
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	333	5 084	35 345
3817	Karışım halinde alkalibenzenler, alkalinaftalenler	0	3 679	3 940
3915	Plastikten döküntü, kalıntı ve hurdalar	0	0	984
4101	Siğir ve at cinsi hayvanların derileri-ham	576	2 680	842
4102	Koyun ve kuzuların ham derileri	126	340	613
4104	Siğir ve at cinsi hayvanların dabalınmış derileri	0	0	390
3209	Sentetik polimerler esaslı; sulu ortamda eriyen/dağılan boya ve vernik	112	197	331
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, endüktörler	1 391	1 089	274
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	142	3	267
2302	Hububat ve baklagillerin kepek, kavuz ve diğer kalıntıları	0	0	219
7202	ferro alyajlar	0	0	219
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	315	92	205
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	106	467	195
8705	Özel amaçlı motorlu taşıtlar	0	10	167
8701	Traktörler	0	72	146
2002	Domates (sirke/asetik asitten başka usullerle hazırlanmış)	182	182	138
8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	0	36	119
7311	Demir/çelikten sıkıştırılmış/sıvılaştırılmış gaz için kaplar	16	144	117
3208	Sentetik polimerler esaslı; susuz ortamda eriyen/dağılan, boya ve vernik	13	81	115
4819	Kağıt/karton vb. esaslı kutu, kılıf, torba vb. eşya	0	0	109

1207	Diger yağlı tohumlar ve meyveler	0	0	99
	<i>Diğerleri</i>	21 762	9 247	2 829
	TOPLAM	1 320 923	952 262	1 354 510

DTM Bilgi Sistemi

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma/Toplantı Adı	İmza Tarihi
Ticaret Anlaşması	03.08.1965
Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	07.02.1976
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	18.10.1980
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	26.08.2005
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	15.02.2006
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	15.06.2006
16. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı Protokolü	16.11.2006
Kapsamlı Ekonomik İşbirliği Anlaşması	23.03.2009
Türkiye-İrak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 1. Bakanlar Toplantısı	17.09.2009
Türkiye-İrak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 2. Bakanlar Toplantısı	15.10.2009

Kaynak: T.C. Bağdat Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

İki Ülke Arasındaki Müteahhitlik İlişkileri

İrak, coğrafi ve lojistik avantajları nedeniyle Türk müteahhitlik firmaları için büyük bir potansiyel vaat etmekte, bu çerçevede, özellikle inşaat alanında bölgede faaliyet gösteren firmamızın sayısı artmaktadır. Türk müteahhitlik firmalarının son yıllarda Irak'ta üstlendikleri işlere ilişkin olarak resmi rakamların gerçeği yansıtmadığı, üstlenilen pek çok projeye ilişkin istatistiki bilginin kayıtlara geçmemesi sebebiyle gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu varsayılmaktadır.

İlk olarak 1981 yılında Irak müteahhitlik pazarına giren Türk firmalarının bu ülkedeki faaliyetleri, savaş sonrası dönemde ivme kazanan altyapı ve üstyapı yatırımları sebebiyle 2003 yılından itibaren hızlanmıştır.

2003 yılında 242 milyon, 2004 yılında 1,1 milyar Amerikan doları ve 2005 yılında ise 1,3 milyar Amerikan doları ile en yüksek seviyeye ulaşan Türk müteahhitlik firmalarının Irak'taki faaliyetleri, bu tarihten sonra ülkede ortaya çıkan gelişmelerle birlikte daha istikrarlı bölgelere yönelmeye başlamış ve 2006 yılında 316 milyon Amerikan dolarına kadar düşmüştür. 2007 yılı başında her ne kadar zayıf bir yükselme eğilimi gözlenirse de Nisan ayını müteakiben özellikle güvenlik ve hak edişlerin ödenmesine ilişkin endişeler, Türk müteahhitlik firmalarının faaliyetlerini sınırlamaya başlamıştır. 2007 yılında 545 milyon Amerikan doları tutarında 39 adet proje üstlenilmiştir. 2008 yılı için bu rakam 72 adet proje ile 1,43 milyar Amerikan dolarıdır.

Türk müteahhitlik firmaları Irak'ta 2003-2008 yılları arasında 4,8 milyar Amerikan doları değerinde 450'yi aşkın proje üstlenmişlerdir. Türk firmaları, yeniden yapılanma sürecindeki Irak'ta çeşitli konut projelerinden askeri tesislere, yol, köprü, baraj gibi altyapı projelerinden okul, hastane gibi sosyal tesislere pek çok alanda faaliyet göstermektedirler. Irak'ta müteahhitlik hizmetleri kapsamındaki işlerin yaklaşık % 60'ı yerel makamlardan alınmış olup, uluslararası firmalar ve ABD makamlarından alınan işler de % 40'lık bir oran teşkil etmektedir.

Coğrafi yakınlık avantajını kullanan Türk müteahhitlik firmaları, 2001 tarihli "Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar" çerçevesinde ihtiyaç duydukları malzemeleri geçici ve kesin ihracat yoluyla Türkiye'den götürebilmeleri, firmalarımıza önemli bir destek sağlamaktadır.

Türkiye sınırına 3,5 saat uzaklıktaki Erbil'de yeniden yapılanma faaliyetleri hızla devam etmekte olup şehirdeki inşaatların büyük bölümünü Türk firmaları üstlenmiş durumdadır. Özellikle "Yeni Şehir" adı

verilen bölgede birçok modern konut ve alışveriş merkezi inşa edilmektedir. Kuzey Irak'taki irili ufaklı 300 civarındaki Türk firmanın yaklaşık 190'ı Erbil'de faaliyet göstermektedir. Kerkük ve Süleymaniye'de de aynı durumdan söz etmek mümkündür. Süleymaniye'nin imarı için 2 milyar dolarlık bir ödenek ayıran Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi, altyapı yatırımları için de 5 milyar dolarlık bir harcama öngörmektedir.

2008 yılında Türk müteahhitlik firmalarının faaliyetlerinin Irak'ın kuzeyinden yavaş yavaş güneye ve diğer bölgelere doğru kaydığı gözlenmektedir. 2008 yılında Irak Sağlık Bakanlığı'ndan Türkiye'ye yapılan heyet ziyaretleri sonucunda, Universal Group Acarsan Şirketi ile Irak Sağlık Bakanlığı arasında Kerbela, Necef, Babil, Maysan ve Nasiriye vilayetlerinde, her bir hastane 130-140 milyon Amerikan doları tutarında olmak üzere, 400-600 yataklı 5 adet hastanenin inşaat projesi ile ilgili protokol imzalanmıştır.

Irak'ta halen hızla devam etmekte olan yeniden yapılanma sürecinin, önümüzdeki birkaç yıl daha müteahhitlik sektörü için cazibesini sürdürmesi beklenmektedir. Ülkede istikrarın sağlanması ve güvenlik sorununun çözümlenmesinin ardından, özellikle Bağdat ve çevresi olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde Türk müteahhitlik firmaları için iş fırsatlarının olacağı muhtemel müteahhitlik projelerinden önemli bir pay sahibi olunabileceği düşünülmektedir.

Türk Müteahhitlik Firmalarının Irak'ta Yaşadığı Sorunlar

2003 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla Irak'a uygulanan uluslararası ambargo kaldırılmış ve böylece ülkede yeniden yapılanma sürecinin önü açılmıştır. Ancak ülkedeki güvenlik sorunları üstlenilen işlerin yürütülmesini zaman zaman zorlaştırmakta ve kesintiye uğratmaktadır.

Bölgede gerek yüklenici firma, gerekse taşeron firma olarak iş üstlenme imkanı artmış olmakla birlikte, üstlenilen işlerin öngörülen şartnamelere uygun şekilde tamamlanmasında bazı sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Ayrıca Türk müteahhitlik firmalarının iş üstlendiği en riskli ülkelere olan Irak'ta, güvenlik kaygıları nedeniyle müteahhitlik firmaları, faaliyet alanlarını daha çok Kuzey Irak'a yönlendirmektedirler.

Türk müteahhitlik ve müşavirlik firmalarının alacak talepleri ile hak ediş ödemelerinde geç ödemeler dolayısı ile yaşadığı zararlar giderek artmaktadır. Özellikle bankacılık sisteminin sağlıklı işlememesinden dolayı hemen tamamı kamu kuruluşu olan işveren idarelerden alınan projelerin sürdürülmesinde zorluklar yaşanmaktadır.

Bağdat Ticaret Müşavirliğinin raporuna göre Türk müteahhitlerinin Müşaviriğe bildirdiklerine göre,

- Türk müteahhitleri ağırlıklı olarak Irak'ın kuzeyinde faaliyet göstermekte, Irak'ın güney bölgelerine de açılmak istemekte ancak güvenlik ve diğer nedenlerden dolayı bunu gerçekleştirememekte,

- Irak'ta enflasyon kaynaklı zararları karşılamak için Irak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca çıkartılmış olan tebliğ çerçevesinde % 15 civarında bir bedel artışı uygulanmasının öngörülmekte ancak Irak'ta yaşanan gerçek enflasyon bazı hammaddeelerde % 70'lere kadar çıkmakta,

- Irak'ta güvenlik riski devam ettiğinden taahhüt sözleşmelerinde "...her türlü güvenlikle ilgili hususu müteahhit sağlar..." şeklinde hüküm konmakta ve bu yüzden firmalar müteahhitlik alanında Irak'a yönelik "tüm riskler (all-risk)" sigortası yaptıramamakta,

- Teminat mektubu ile ilgili sıkıntılar yaşanmakta, geçici teminat mektubunun temininde dahi ilgili prosedür birkaç ay sürmekte,

- Irak'ın genelinde lojistik temini açısından problemler olmakta,

- Irak'taki projelere ilişkin kabuller zamanında ve tam olarak yapılmamakta, alınan teminatların iadesinde bazı kesintiler yapılmakta ve gecikmeler yaşanmakta,

- Irak'taki bazı ihalelerde Türk mallarına karşı açık olmayan bir nevi ambargo ile karşılaşmakta,

- Irak'la iş yaparken, Iraklı işadamları ile birlikte çalışma zorunluluğu yasal olarak olmasa da pratikte olmaktadır.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

Irak'ta iş yapmak isteyen Türk firmaların Iraklı yerel temsilcilikler, acenteler veya dağıtıcılar ile çalışmaları tavsiye edilmektedir. Böylece hem bürokratik engellerin, hem de yapılacak iş görüşmelerinde dil ve kültür engelini aşılması mümkün olacaktır. Yerel ortaklar ihraç ürününün tanıtımında ve kamu/özel sektör iş fırsatlarının takibinde de oldukça faydalıdır.

REKLAM VE PROMOSYON

Irak pazarına giren firmaların ve ürünlerin sayısı arttıkça, ürünlerin tanıtımı için kullanılan araçlar da gelişmektedir. Yerel basın ve televizyon kanalları, reklam ve tanıtım faaliyetleri için en etkili kanallar olmakla beraber, ilan panoları (billboardlar) ve dergiler de reklam ve promosyon faaliyetlerinde yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Irak'a gönderilen kutuların ve sandıkların üzerindeki işaretleme, çıkarılabilir etiketler şeklinde değil, mürekkep ya da boya ile yapılmalıdır. İthal edilen konserve ürünlerin üretim ve son kullanma tarihleri ambalaj üzerinde kabartmalı ya da yazılı şekilde belirtilmelidir. İlaçların muhteviyatı açıkça belirtilmelidir. Ürünlerin zararlı ya da yan etkilerini belirten ilgili etiket Arapça düzenlenmelidir.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Irak'ta ürünlerin dağıtımında çok fazla alternatif yol bulunmamaktadır. 2003 yılı sonrasında ulaştırma altyapısı onarılmakta ve genişletilmekte olan Irak'ta, yerli kamyonlarla taşımacılığın yanı sıra demir yolu taşımacılığı da gelişmektedir. Karayolu taşımacılığında nakliye ücretleri, ülkedeki güvenlik koşulları ve kamyonların geri dönüşte yük alamamaları nedeniyle yüksektir.

Bağdat Uluslararası Havaalanı ve Basra'daki Um Kasr Limanı ticari yük taşımacılığında en çok tercih edilen kanallardır. Ürdün'deki Akabe Limanı yanısıra Kuveyt'teki limanlar da transit ticarete kullanılabilir.

Ürünlerin özellikleri ve diğer şartlara (güvenlik, mevsimsel koşullar, vs.) göre değişmekle beraber Türkiye ile Irak arasında güzergahlar itibariyle ortalama taşımacılık maliyetleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Taşıma Modları ve Ücretler

Güzergah	Tonaj	Aktarma/Direkt	Nakliye Bedeli (Dolar)
İstanbul-Kerkük-Kuzey Irak	0-23 ton	Direkt gidecek araç	3.400 \$
İstanbul-Erbil-Kuzey Irak	0-23 ton	Direkt gidecek araç	3.300 \$
İstanbul-Musul-Kuzey Irak	0-23 ton	Zaho'da aktarmalı	4.000 \$
İstanbul-Basra-Güney Irak	0-23 ton	Zaho'da aktarmalı	5.100 \$
İstanbul-Bağdat-Güney Irak	0-23 ton	Zaho'da aktarmalı	4.900 \$

Irak'a ihraç yük götüren Türk araçlarının kullandıkları kapılar ve taşıma sayılarına ilişkin bilgilere UND-Uluslararası Nakliyeciler Derneği web sayfasından (<http://www.und.org.tr/public/irak-cumhuriyeti.pdf>) erişebilirsiniz.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Mezopotamya'nın tarihi bir bölgesi olan Irak, içerisinde farklı sosyal grupları, kültürleri ve dinleri barındırmıştır. Irak'taki iş kültürünü daha iyi anlayabilmek için ülkenin kültürünü, tarihini ve Iraklıların hayata bakış açılarını çok iyi değerlendirmekte fayda vardır.

Irak'ta zaman kavramı ve zamanın kullanımı, olması gereken anlamdan uzaktır. Bu durum, mesai kavramından, iş planlamasına kadar her alanda kendisi gösterdiğinden Irak'ta iş yapmak isteyen Türk firmalarınca mutlak surette göz önünde bulundurulmalıdır. Randevu zamanları, çalışma saatleri, gecikmeler, iş açışındaki yavaşlık vb. hususlar dikkate alınarak iş planlaması yapılmalı ve her zaman ihtiyatlı davranılmalıdır.

Karşılıklı saygı ve güvenin tesis edilmesi, Irak iş kültüründe hayati önem taşıyan bir konudur. Ancak iyi ilişkilerin kurulması zaman almaktadır.

İş görüşmelerinde Iraklı muhatapı zorlayıcı satış taktikleri kullanılmamalıdır. Kararlar çok yavaş bir biçimde alınmakta olduğundan bu tür bir davranış, işin sonuçlanması aşamasında ters etki yapabilmektedir.

Gönderilecek her türlü bilginin Arapçaya çevrilmesinde fayda vardır. Arapça birkaç cümle konuşabilmek de memnuniyetle karşılanmaktadır. Irak iş kültüründe kartvizit değişimi yaygın olup, kartvizitin bir yüzünün Arapça olmasında fayda vardır.

Yapılacak iş görüşmelerine bir ekip olarak katılım sağlanacaksa, katılımcıların isimlerinin, ünvanlarının ve özgeçmişlerinin karşı tarafa önceden bildirilmesi faydalıdır.

Misafirlerin en iyi şekilde ağırlanması Irak'ta önemli olduğundan yapılacak bir (yemek) davete meşru bir sebep yok ise icabet etmek önem arz etmektedir.

Para Kullanımı

1 Ekim 2003'ten itibaren Irak'ın para birimi Yeni Irak Dinarı'dır. Kredi kartı kullanımı yaygın değildir. Nakit olarak Yeni Irak Dinarı ya da Amerikan Doları bulundurulması tavsiye edilmektedir.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Irak'a girişte Türkiye Cumhuriyeti tüm pasaportları (Normal, Hususi, Hizmet, Diplomatik) için Irak'ın dış temsilciliklerinden vize alınması zorunludur.

Irak, 2006 yılı Ocak ayında başlattığı uygulama ile bu ülkedeki havalimanlarına gelen umuma mahsus pasaport hamili Türk vatandaşlarına havalimanında vize vermektedir (Resmi Pasaporta sahip olanlara havalimanlarında vize verilmemektedir).

Irak makamlarının Türk vatandaşlarına kara sınır kapılarında vize itası uygulaması ise bulunmamaktadır. İstisnai olarak, Kuzey Irak'tan girişlerde kapıda vize verilmektedir. Ancak bu vize, Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi dışında geçerli olmamaktadır. Dolayısıyla Irak'a Kuzey Irak üzerinden gideceklerin Irak'ın dış temsilciliklerinden (Türkiye'deki Irak Büyükelçiliğinden veya Başkonsolosluğundan) vize alması gerekmektedir.

Pasaportun temdit süresinin en az 6 ay olmasına ve pasaportta da 1 tane boş vize sayfasınının bulunmasına dikkat edilmelidir.

Irak Dışişleri Bakanlığı, yabancı yatırımlar için vize işlemlerini kolaylaştırmak amacıyla 24 Ağustos 2009 itibarıyla yeni bir uygulamayı yürürlüğe koymuştur. Bu uygulamadan yararlanmak için Irak'a seyahat edecek olan yatırımcı firma temsilcisinin, pasaport fotokopisini, temsil edeceği yatırımcı hakkında detaylı bilgiyi ve vize talebini belirten firma yazısını p.r.nic@investpromo.gov.iq adresine göndererek Irak Yatırım Komisyonu'na başvuruda bulunması gerekmektedir.

Irak'ta oturma izni almak için başvuru mercii, Irak İçişleri Bakanlığı'na bağlı İkamet Dairesi'dir. Oturma izni yatırımcılara veya devletten ihale alanlara verilmektedir. Başvuru esnasında pasaport fotokopisi, 4 adet fotoğraf ile birlikte 1 Iraklı kefile ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye'deki Irak Temsilcilikleri

Irak Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği

Kançılarya

Adres: Turan Emeksiz Sokak, No:11, Gaziosmanpaşa/ANKARA

Tel: (312) 468 7421

Faks: (312) 468 4832

E-posta: ankemb@iraqmofamail.net

Çalışma Saatleri: Pazartesi-Cuma: 09:00 – 15:00

Ticaret Ofisi

Adres: Rabat Sk. No:14/1, Gaziosmanpaşa/ANKARA

Tel: (312) 436 4318

Faks: (312) 436 4681

Irak Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu

Adres: Köybaşı Caddesi No:3, Yeniköy/ İSTANBUL

Tel: (212) 299 0120

Faks: (212) 299 7442

Çalışma Saatleri: Pazartesi-Cuma: 09:00 – 15:00

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Resmi Tatiller

Milli Bayram (14 Temmuz)

Ramazan Bayramı

Kurban Bayramı

Çalışma günleri, Pazar-Perşembe'dir (Perşembe günleri saat 12:00'ye kadar).

Yerel Saat

GMT'den 3 saat , Türkiye saatinden ise 1 saat ileridir.

Yerel Ölçü Birimleri

Irak'ta ölçü birimi olarak metrik sistem kullanılmaktadır.

Telefon Kodları

Irak'ın uluslararası telefon kodu, 964 tür. Telefon görüşmeleri daha çok mobil (cep) telefonlar aracılığıyla yapılmaktadır.

Başlıca şehirlerin yerel telefon kodları aşağıdadır;

Bağdat : 1
Basra : 40
Erbil : 66
Kerkük : 50
Musul : 60

İklim

Bölgelere göre değişiklik arz eden bir iklimi vardır. Çoğunlukla tipik çöl iklimi hakim sürdüğü Irakta, soğuk ve kurak kışlar, sıcak ve bulutsuz yazlar görülmektedir. Zaman zaman toz ve kum fırtınaları vardır.

İç kesimlerde bulunan başkent Bağdat'ta yıllık sıcaklık ortalaması 23 °C, yıllık yağış ortalaması ise 140 mm'dir. Basra şehrinde bu ortalama, 24°C /171 mm.'dir. Bağdat'ta en sıcak aylar, Temmuz ve Ağustos'tur. Bu aylarda en düşük ve en fazla sıcaklıklar ort. 24-43°C'dir. Bağdat'ta en soğuk ay 4-16°C ile Ocak'tır. Yağışın en az olduğu aylar 1 mm ortalama ile Haziran-Eylül iken en iyi yağış ortalamasına sahip ay 28 mm ile Mart'tır.

Türkiye ve İran sınırı boyunca uzanan kuzeydeki dağlık bölgelerde yoğun kar yağışı görülmektedir.

Bazen orta ve güney Irak'ta sel görülmektedir.

Güvenlik

BASRA

Basra, güvenlik açısından genel olarak Irak'ın diğer bölgelerine göre çok daha iyi durumdadır. Gerek haber kaynaklarından elde edilen bilgiler ve gerekse iş toplantıları nedeniyle yapılan seyahatlerde özellikle Irak'ın orta bölgesi ile kıyaslanacak ölçüde güvenliği tehdit eden unsurlar bulunmamaktadır. İnsanlar, cadde ve sokaklarda rahatça dolaşabilmekte, günlük işlerini yapabilmektedir. Özellikle bankacılık işlemlerinin yapılması sırasında bankalarda görülen kalabalık güvenliğin normalleştiğine işaret etmektedir. Ayrıca, sokaklarda ve alışveriş merkezlerinde de insanların kalabalıklar halinde bulunması, dışarıda oturmaları devlete ait kurumlar hariç olmak üzere evlerin dış cephelerinde koruyucu önlemlerin alınmamış olması, geceleri evlerde ışıkların geç saatlere kadar açık olması ve restoran gibi kapalı ortamlarda ve gerekse sokaklarda ailelerin çocukları ile birlikte gruplar halinde dolaşabilmeleri, iş yerlerinin sabahın erken saatinden günün geç vakitlerine kadar açık kalabilmeleri de hayatın giderek normalleştiğini göstermektedir.

Toplumun çeşitli kesimlerinden (kamu idarecisinden, iş adamına, sıradan vatandaşa kadar uzanan yelpazede) insanların hemen tamamı Basra'daki barış ve huzur ortamından bahsetmekte ve bu durumun yatırımları bölgeye çekebilmek için dış dünyaya anlatılmasını istemektedir. İnsanları öncelikleri arasında ilk sıralarda güvenlik yerine iş, yatırım ve ticaretten bahsetmeleri toplumsal huzurun giderek yükseldiğine açık karine teşkil etmektedir.

Yukarıda bahsi geçen olumlu göstergelere karşın, şehir içinde ve dışında çok sayıda kontrol noktasının olması, çok sayıda ağır makineli tüfeklerle donatılmış çok sayıda Iraklı polis ve askerinin şehir içerisinde devriye gezmesi, her noktada göze çarpmaya kadar çok ve çeşitli birimlere bağlı silahlı güçlerin olması, şehir içerisinde yolların askeri ve sivil araçlar için bölünmüş olması, özellikle kamu kurumlarında sosyal yaşamda gözlenen düzenlemeyi gölgeleyecek kadar görünür koruma tedbirlerinin olması, bankalarda ve otellerde çok sayıda silahlı güvenlik güçlerinin bulunması Basra'da halen alınması gereken çok yol olduğunu da göstermektedir.

Koalisyon güçlerinin üslerinin şehir merkezinden uzak noktalarda (havaalanı, liman bölgelerinde) konuşlandırılmış olması ve günlük yaşamda devriyeler haricinde görünür düzeyde olmaması, sorumluluğun yerel makamlara bırakılmış olması da bölge güvenliğine olumlu katkı yapmaktadır. Koalisyon güçlerinin 30 Haziran 2009 tarihi itibarıyla ülkede şehir merkezlerinden askeri güçlerini çekmiş olmasının da bölge güvenliğine ve toplumsal huzura katkı yaptığı söylenebilir. Bununla birlikte, Çok Uluslu Güce bağlı (de facto olarak ABD güvenlik birimleri) güvenlik birimlerinin 30 Haziran öncesi yaptığı açıklamalar paralelinde meskun mahalde devriye görevlerine devam etmesinin sürece zarar verdiği değerlendirilmektedir.

Tüm bu hususların yanı sıra güvenlik ve huzuru tehdit eden en büyük unsurlar arasında yoksulluk ve işsizliğin yer aldığı söylenebilir. Bu durum kendi içerisinde bir kısır döngü şeklindedir, güvensizlik, yoksulluğu, yoksullukta güvensizliği körüklemektedir. Koalisyon güçlerinin uzun süre kalması ve bu süreçte sosyal refahın arttırıl(a)maması yerel yöneticilerin işlerini de son derece güçleştirmektedir. Kısıtlı imkanlara sahip olan ve son petrol gelirlerine rağmen hatalı bütçeleme yapan Irak ve bölge yönetiminin yatırımlar ve sosyal refahın arttırılmasına yönelik imkan ve kabiliyetleri azalmıştır.

Bu konuda özetle söylenebilecek husus, güvenlik ve huzurun giderek yükselme eğiliminde olduğu, siyasi ve askeri tedbirlerin yanı sıra yatırımların ve ticaret hayatının canlanmasının bu gelişime büyük katkı sağlayacağıdır. Vurgulanması gereken diğer bir husus anlaşılır bir şekilde koalisyon güçlerinin ve yerel yönetimin güvenlik endişesine bölge halkından daha fazla sahip olduklarıdır. Irak'ta Kürt-Arap

çatışması olasılığı tüm Orta Doğu Bölgesini tehdit etmektedir ve büyük bir istikrarsızlık kaynağıdır. Tabidir ki Basra'da bu tehditten ari değildir.

► Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türkiye'ye yönelik olumlu imaj, tarihsel, kültürel bağlar, coğrafi yakınlığın sağladığı lojistik avantajlar, Türk işadamlarının Irak'taki etkinliği, Türk ürünlerine yönelik tercih önceliği, Türkiye'nin Irak'taki etkisini güçlendirmektedir.

Hızla artan petrol gelirlerini altyapı yatırımlarına ve ithalata yönlendirmeye devam eden Irak, hem kısa hem de uzun vadede Türkiye için gözde bir pazar niteliğindedir. Irak'ın ileriye yönelik yatırım ve yeniden yapılanma hedefleri, tüm sektörlerimiz için önemli ticaret fırsatları sunmaktadır.

Irak, içinde bulunduğu savaş koşullarına rağmen, geliştirmiş olduğu özel sektör gücü ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ile yürütmekte olduğu üyelik müzakerelerindeki kararlılığıyla küresel ticaret sisteminde önümüzdeki dönemde önemli yer tutacak bir potansiyel taşımaktadır. Ülkenin sahip olduğu doğal kaynakların bolluğu ve çeşitliliği bu potansiyelin gerçeğe dönüşme olasılığını daha da artırmaktadır.

Irak'ın henüz DTÖ üyesi olmaması ve 2003 yılı sonrası henüz merkezi düzeyde etkin bir yönetime kavuşamaması gümrük geçişlerinde, vergi uygulamalarında ve lojistik alanında önemli zorlukları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, Irak'ın DTÖ'ye üye olması, özellikle ülkede gümrük uygulamalarının standart hale getirilmesi ve öngörülebilir, şeffaf bir ticari sistemin kurulması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Avrupa Birliği (AB) de Irak'la bir Kapsamlı Ticaret ve İşbirliği Anlaşmasını müzakere etmektedir.

2007 yılının Aralık ayında IMF ile imzalanan ikinci Stand-By anlaşması ile de görüldüğü üzere Irak, belli ekonomik taahhütleri yerine getirme konusunda başarılı olmaya başlamıştır. Bu konuda merkezi hükümet, Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi dışındaki diğer bölge ve eyaletlerden daha başarılı sonuçlar almıştır. Para Politikası önlemleri, enflasyonun düşürülmesi, Irak Merkez Bankası'nın yeniden yapılandırılması ve rezervlerinin arttırılması, ödemeler dengesinde iyileşme, hükümet bütçesi tahminlerinin tutması, yatırım yasası ve diğer birçok önemli yasanın çıkarılmış olması gibi önemli adımlar atılabilmektedir.

Petrol sektörünün yeniden organize edilmesi, petrol sahalarının rehabilite edilmesi, ihale sisteminin yeterince şeffaflaştırılması, istihdamda iyileştirme, özelleştirme projelerinin gerçekleştirilmesi, yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesi, etkin bir gelir idaresi ve vergi sisteminin kurulması konularında hala gerekli düzenlemeler yapılamamıştır.

2003 yılında sonrası ile birlikte oluşan yeni yapı içerisinde, ticaret imkanları, geçmiş dönemin alışkanlıkları ile yeni yapının reform planları arasında oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu geçiş döneminde, tamamen devlet eliyle düzenlenen ekonomik düzende, Irak için tamamen yeni bir yüz olarak özel sektör, kendisine yer açmaya çalışmaktadır.

Bu kapsamda, Irak'ın ekonomik ve ticari açıdan uluslararası topluma entegrasyonunu sağlamaya yönelik yasama faaliyetleri başlatılmıştır. Tamamen kapalı bir ekonomik düzeni olan ülkede ilk olarak yatırım imkanları, sektörel öncelikler ve sanayinin temel yapısı ile ilgili bilimsel çalışmalar başlatılmış, ardından bankacılık, yatırımlar, finansal araçlar, ticaretin kolaylaştırılması gibi alanlarda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Öte yandan, tamamı devlet eliyle idare edilen şirketlerin özelleştirilmesi için ulusal ve uluslararası platformda büyük bir çaba harcanmıştır.

Irak'ta güvenlik şartlarında iyileşmenin beklenenden daha yavaş ilerlemesi, kamu kurumları ve çalışanlarının yeni dönemin yasalarını uygulamakta başarısız olması, ülkede henüz yolsuzluğun ve rüşvetin önlenememesi, ihale sisteminde şeffaflığın sağlanamaması, bankacılık sisteminin hala iyi işlememesi, ülke gümrüklerinin standart uygulama pratiklerinin olmaması, ulaşım ağlarının hala yetersiz oluşu, ülkede elektrik ve enerji sıkıntısının hala çok önemli boyutlarda olması, etnik farklılıklar nedeniyle toplumda ayrışmanın derinleşmesi gibi nedenler, Irak'ın ekonomik ve ticari hedeflerine ulaşmasını engellemeye devam etmektedir. Özelleştirmeye konu kamu şirketleri de her türlü yeni sunuma rağmen bu nedenlerden dolayı beklendiği ölçüde ilgi görmemiştir.

2003 yılından sonrasında ticaretin serbestleştirilmesini ve ekonominin dışa açılmasını sağlamak üzere çıkarılan yasaların, yatırımcıları ve küresel iş dünyasını ikna etmeye yetmediği görülmektedir. Zira uluslararası iş çevresi, hala yukarıda sayılan ve ülkede yatırım ikliminin olgunlaştığının işaretleri sayılabilecek ilerlemelerin gerçekleşmesini beklemektedir.

Diğer yandan, her şeye rağmen özellikle 2008 yılı başından itibaren, Irak'ın belli sektörlerine yönelik olarak artan bir uluslararası ilgiden söz edilebilir. Özellikle, uluslararası düzeyde ziyaretlerin arttığı bu yeni dönemde, birçok firma devletlerinin öncülüğü ve refakatinde, Irak pazarına ilgisini ifade etmektedir. Bu çerçevede, dünyanın önemli firmalarının ülkede sosyal temalı müteahhit projelerine (hastane, okul v.b.), ülkenin enerji altyapısını oluşturmaya yönelik güç santralleri yapımına, ülkenin su altyapısının inşa ve iyileştirilmesine ve büyük hacimli ürün teminine dönük kamu ihalelerine ilgi gösterdikleri görülmektedir.

Ayrıca, birçok uluslararası firma, Irak petrol sektöründen pay alabilmek için, Irak petrol piyasası ile ilgili düzenlemeleri yakından takip etmektedir. Bazı uluslararası firmalar da Kuzey Irak Bölgesel Yönetimince petrol konusunda hazırlanan mevzuatlar doğrultusunda ülkenin kuzeyindeki belli sahalarda çalışmalar yapmaya devam etmektedir.

Ülkenin ekonomik yapısı ve gelişimi coğrafi düzeyde önemli farklılıklar taşımaktadır. Orta ve Güney Irak'ta kamu sektörü mal ve hizmet alımlarında temel kaynak konumunu sürdürürken, Kuzey Irak'ta kamunun yanı sıra özel sektörün de ihtiyaçların karşılanmasında rol üstlendiği görülmektedir. Irak'ın

kuzeyinde görece daha güvenli bir ticaret ortamının oluşmasını bunda rol oynamasının yanı sıra, özellikle Irak'ın en önemli gümrük sınır kapısı olan İbrahim Halil Kapısının da Türkiye'den bu bölgeye açılmasının da bölgedeki olumlu yapıda önemli katkısı vardır.

Kuzey Irak Bölgesi, Türk mallarının yanı sıra doğu sınırından da İran menşeli ürünler için de lojistik avantajı elinde bulundurmaktadır. Musul ve güneyine ilişkin riski almak istemeyen Türk tüccarlar, Habur kapısından sonra ihraç ürünlerini genellikle Kuzey Irak Bölgesinde teslim ederek ayrılmaktadır. Özellikle Türk tüccarlar Irak'a ilişkin tüm mal teslimlerini bu bölgeye yapmakta ve mallarının Irak'ın geneline satışları ile ilgili olarak da sadece Kuzey Iraklı tüccarlar ile vekalet anlaşmaları yapmaktadır.

Bağdat'ta ve ülkenin güneyinde ise özellikle Kerbela, Necef ve Basra illerinde önemli potansiyel ve büyük bir pazar olmasına rağmen, Kuzey bölgesindeki ürün çeşitliliği görülmektedir. Bölgede İran ürünlerini ağırlıkta olduğu ve İranlı tüccarların özellikle bu şehirlerde birçok ofis açmış oldukları göze çarpmaktadır.

Suriye, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi komşu ülkelerle Çin, Güney Kore, Çek Cumhuriyeti gibi diğer ülkelerin ürünlerinin Irak'ın kuzeyinin yanı sıra güneyinde de etkin dağıtıldığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda, özellikle Uzakdoğu menşeli ürünler ile Körfez Ülkeleri, ürünlerinin lojistiğini kolaylaştırmak üzere Basra Limanında önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Türk ürünleri, tüm Irak'ta kalite sembolü olarak kabul edilmektedir. Ancak, özellikle Bağdat ve güneyindeki illerde ve hatta Anbar, Selahattin gibi diğer eyaletlerde Türk marka ve ürünlerinin çok az sayıda bulunduğu ve bulunanların çoğunun da taklit ürünler ya da düşük kaliteli ürünler olduğu gözlemlenmektedir. Türk ürünlerini almak isteyen Iraklı tüccarlar ya Kuzeydeki tedarikçilerden mal talep etmekte ya da bavul ticareti yoluyla Türkiye'den mal temin etmeye yönelmektedir. Özellikle bu yolla yapılan tekstil ve hazır giyim ticaretinin önemli ölçüde olduğu değerlendirilmektedir.

Irak'a yönelik ticaretimizin bölgesel yoğunluğundaki farklılığın giderilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede,

- Irak'ta iş yapmaya istekli firmalarımızın Irak Ülke Masasının fikir ve değerlendirmelerini mutlaka almalıdır.
- Orta (Bağdat'ta) ve Güney Irak'taki iş fırsatları ve ticaret potansiyeli de değerlendirilmelidir.
- Başta belli başlı markalarımız olmak üzere çoğu Türk firması Irak'a yönelik temsilciliklerini sadece Kuzey' Irak'ta yerleşik firmalara vermektedirler. Bu temsilciler ise bu malları sadece bölgelerinde pazarlamakta ve Irak'ın diğer eyaletlerine ulaştıramamaktadır. Bu kapsamda, Irak için verilen acente veya temsilciliklerde birden çok temsilci ve acente tayin edilmeli ve tüm pazara yaygın bir strateji uygulanmalıdır.
- Irak'a yönelik ticaretin Habur Kapısının yanı sıra Basra'ya yönelik gemi seferleri ile de yapılabileceği, Orta Irak'a açılan Rabia sınır kapısının daha etkin ve yoğun bir şekilde kullanılabilmesine Türk işadamları dikkate alınmalıdır.
- Firmalarımız Irak Ticaret Bakanlığı nezdinde kayıt olmalıdır.
- Firmalarımız, Iraklı unsurlar vasıtasıyla Bağdat'ta kendilerine ofisler kurmalı, ihaleleri bu ofisler vasıtasıyla sürekli takip etmelidir.

Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Türkiye'nin Irak'a ihracat potansiyelinin yüksek olduğu başlıca tarım ve gıda ürünleri;

- Kanatlı Etleri
- Bakliyat
- Sert Kabuklu Meyveler
- Yaş Meyve Sebze
- Un
- Konserve Etler
- Bisküvi
- Domates Salçası
- Şekerli ve Çikolatalı Mamuller
- Bulgur

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Kanatlı Etleri	0207	Kümes Hayvanı Etleri	412	92	151	2,2	30	48	92	120	Brezilya(47) Türkiye (22) ABD(21) Ürdün(3) Arjantin(2)	5
Bakliyat	0713	Kuru Baklagiller	98	79	270	1,3	-28	146	79	57	Türkiye(80) BAE(9) Kanada(6) Avustralya(2) Çin(1)	5
Sert Kabuklu Meyveler	0802	Kuru Yemiş	53	15	840	0,6	47	40	15	22	Türkiye(29) Gürcistan(18) Ukrayna(18) BAE (13) Afganistan (8)	5
Yaş Meyve Sebze	0805	Turunçgiller	100	91	788	0,9	23	92	91	112	Türkiye (92) Ürdün (5) Lübnan (4)	5
Yas Meyve Sebze	0808	Elma, Armut	15	13	39	0,2	54	264	13	20	Türkiye (84) Makedonya (10) Ürdün (3) Fransa (1) Polonya(1)	5
Un	1101	Buğday unu	287	279	581	7,4	7	-10	279	299	Türkiye (98) Ürdün (1) Lübnan (1)	5
Konserve	1602	Konserve Etler	17	4	8	0,1	33	76	3	4	Ürdün (40) Brezilya(31) Türkiye (19) Yeni Zelanda(3) Hollanda(2)	5
Bisküvi	1905	Kek, Bisküvi	119	92	417	0,6	37	4	93	127	Türkiye(78) Ürdün(9) BAE (5) Bulgaristan (3) Yemen (1)	5
Şekerli ve Çikolatalı	1704 1806	Şekerli ve çikolatalı	115	110	585	0,5	7	-17,27	103	110	Türkiye (90) BAE (3) Ürdün (2) İngiltere (1) Lübnan	5

Mamur		Mamur									(1)	
Bulgur	190430	Bulgur	24	24	63	17,6	17	33,33	24	28	Türkiye(%99) Lübnan (1)	5
Domates Salçası	200290	Domates Salçası	56	53	182	2	6	-16,42	53	56	Türkiye(95) Ürdün(4)	5

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TÜİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 12 aylıktır.

Bakliyat

2009 yılı verilerine göre toplam 98 milyon dolar bakliyat ithalatı gerçekleştiren Irak'a Türkiye'nin 2009 yılı ihracatı 79 milyon dolarla Irak'ın bu alanda toplam ithalatın %80'nin karşılaman Türkiye'nin ihracatı, 2010 yılında ihracatı 57 milyon dolara düşmüştür.

Bisküvi

Irak'ın tatlı bisküvi ve gofret ithalatı 2006 yılında yaklaşık 145 milyon dolarken, 2007 yılında bu tutar 86 milyon dolara inmiş, 2008 yılında, 114 milyon dolara, 2009 yılında ise 119 milyon dolara yükselmiştir. Irak'ın bu ürün grubundaki ithalatının 37 milyon dolarını tatlı bisküviler, 36 milyon dolarını ise gofretler oluşturmaktadır. Toplam ithalatın % 78 gibi önemli bir oranı Türkiye'den gerçekleştirilmektedir. Türkiye dışındaki diğer önemli ülkeler ise Ürdün, BAE, Bulgaristan ve Yemen'dir. Türkiye'nin 2009 yılı toplam tatlı bisküvi ve gofret ihracatı olan 487 milyon doların 97 milyon dolarlık kısmı Irak'a yapılan ihracattan kaynaklanmıştır. Irak % 20 payla, bu ürün grubunda en fazla ihracat yapılan ülke olmuştur.

Bulgur

Türkiye'nin bulgur ihracatında son yıllarda olumlu gelişmeler görülmektedir. 21,5 milyon dolar olan 2006 yılı ihracatımız 2007 yılında 37,6 milyon dolara, 2008 yılında 57 milyon dolara, 2009 yılında ise 63 milyon dolara yükselmiştir. 2009 yılına kadar ABD'den sonra en önemli bulgur ihracatçısı olan Türkiye, 2009 yılı dünya toplam bulgur ihracatı olan 112 milyon doların 63 milyon dolarını gerçekleştirerek 41 milyon dolarlık ihracat gerçekleştiren ABD'yi geçerek bulgur ihracatı sıralamasında birinciliğe oturmuştur. Irak'ın 2008 yılında ithal ettiği 15 milyon dolarlık bulgurun tamamı 2009 yılında ise 24 milyon dolarlık ithalatın %99'dan fazlasını Türkiye tedarik etmiştir. Bu ülkeye bulgur ihracatımız 2010 yılında da artış göstermiş ve 28 milyon dolar düzeyine yükselmiştir.

Kanatlı Etleri

Beyaz et ithalatının giderek artmakta olduğu Irak 2006 yılında 34 milyon dolar olan kanatlı et ithalatı 2007 yılında 143 milyon dolara, 2008 yılında 278 milyon dolara ve 2009 yılında ise 412 milyon dolara yükselmiştir. 2008 yılında ithalat artışı % 93, 2009 yılında ise %48 olmuştur. Önemli ihracatçı ülkeler % 47 payla Brezilya ve % 22 payla Türkiye %21 ile ABD, %3 payla Ürdün ve %2 payla Arjantin'dir. Türkiye'nin 2007 yılında Irak'a olan 1,3 milyon dolarlık beyaz et ihracatı yaklaşık 13 kat artarak 2008 yılında 16,9 milyon dolara, 2009 yılında 4,5 kat artarak 92 milyon dolara ve 2010 yılında ise %30 artarak 120 milyon dolara yükselmiştir. Bu artışın 2011 yılında da devam edeceği öngörülmektedir. Bu değerle, kanatlı et sektörü açısından Irak, Türkiye'nin en önemli pazarı olmuştur. Toplam ihracatın % 61'ini Irak'a yapılan ihracat oluşturmuştur. Brezilya'nın beyaz et fiyatları Türk ürünlerine göre düşük bulunmakla birlikte, coğrafi yakınlık ve kalite avantajı ile Türkiye'nin pazar payının daha da artması beklenmektedir.

Kuru Meyveler

Irak'ın kuruyemiş ithalatında 2007 yılı hariç devamlı olarak artış görülmektedir. 2005 yılında 24 milyon dolar olan kuru yemiş ithalatı 2006 yılında 35 milyon dolara çıkmış, 2007 yılında 18 milyon dolara düşen Irak'ın kuruyemiş ithalatı 2008 yılında iki kattan fazla artarak 37 milyon dolara 2009 yılında ise 53 milyon dolara yükselmiştir. Irak'ın kuruyemiş tedarikçilerinin başında %29'luk pay ve 15 milyon dolarlık ihracatıyla Türkiye gelmektedir. Diğer ülkeler ise sırasıyla Gürcistan(%18), Ukrayna(%18), BAE (%13) ve Afganistan (%8)'dir. Irak'ın kuruyemiş ithalatı ve diğer rakip ülkelerin paylarının artmasına rağmen Türkiye'nin 2008 yılında 19 milyon dolara olan ihracatı 2009 yılında 15 milyon dolara düşmüş ancak 2010 yılında tekrar artış göstererek 22 milyon dolar çıkmıştır

Domates Salçası

Irak'ın 2007 yılında yaklaşık % 33 oranında azalarak 26 milyon dolar olarak gerçekleşen salça ithalatı, 2008 yılında % 118 oranında artarak 57 milyon dolara yükselmiştir. 2009 yılında ise bir milyon dolar gerileyerek 56 milyon dolar olmuştur. İthalatın 2008 % 80'i, 2009 yılında ise %95'ini Türkiye'den gerçekleştirilmektedir. Ürdün % 5 payla pazardaki diğer önemli ülkeler olmuştur. 2008 yılında Çin'in Irak pazarında almış olduğu pay ise % 5 iken 2009 yılında bu oran sıfıra inmiştir. Türkiye'nin 2009 yılı toplam salça ihracatı olan 182 milyon doların 53 milyon dolarını Irak'a yapılan ihracat oluşturmuştur. Toplam salça ihracatının % 29'unun yönlendiği Irak en önemli pazarımız durumundadır.

Sert Kabuklu Meyveler

Türkiye'nin kuruyemiş ihracatı 2009 yılında 840 milyon dolar olurken bunun 15 milyon dolarlık kısmı Irak'a yapılmıştır. Irak tarafından 2009 yılında gerçekleştirilen 53 milyon dolarlık ithalatın 14 milyon doları ceviz içi, 11 milyon doları fındık içi, 10 milyon doları badem içi iken 8 milyon doları kabuklu cevizdir. Irak'ın ithalatındaki 2009 yılında 2008'e göre %40 artış görülmektedir. Türkiye'nin ihracatı ise 2010 yılında bir önceki yıla göre 7 milyon dolar artarak 15 milyon dolardan 22 milyon dolara çıkmıştır. Gerek ülkenin 2009 yılında yaşadığı artış oranlarından gerekse Türkiye'nin Irak'a olan ihracatında 2010 yılından yaşanan artış söz konusu ürünler için potansiyelin devam ettiğini

göstermektedir.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

Irak'ın şekerli ve çikolatalı mamuller ithalatında, 2008 yılında Türkiye % 85 payla ilk sırada yer almıştır. 2009 yılında ise Türkiye'nin payı 103 milyon dolarlarla %90'a çıkmıştır. Türkiye'yi % 3 ile BAE, % 2 ile Ürdün, % 1 ile Lübnan ve İngiltere izlemiştir. Önceki yıllarda bu ürün grubunda gelişmiş ülkelerden ithalat bulunmazken, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerin de, şu anda sınırlı miktarlarla da olsa pazara girdikleri görülmektedir. Türkiye'nin şekerli ve çikolatalı mamuller ihracatı en fazla Irak'a gerçekleştirilmektedir. 2008 yılı toplam ihracatı olan 643 milyon doların 101 milyon doları, 2009 yılı ihracatı olan 585 milyon doların 103 milyon dolarını Irak'a yapılan ihracat oluşturmuştur. 2010 yılında ise Irak'a 110 milyon dolar ihracat gerçekleştirilmiştir.

Un

2008 yılında Irak'ın buğday unu ithalatı artarak 319 milyon dolara yükselmiştir. Bu ithalatın % 71'ini Türkiye'den gerçekleştirmiştir. 2009 yılında ise Irak'ın un ithalatı 32 milyon dolar düşerek 287 milyon dolar olmuştur. Dünya un fiyatlarında meydana gelen küçük oranlı azalmalar sonucu un fiyatlarımız biraz yüksek kalmış olsa da, Türk ununun kalitesinin yüksek olması ve pazara olan coğrafi yakınlık, pazarın çok büyük bir kısmına sahip olmamızı sağlamıştır. 2008 yılı ihracatı bir önceki yıla göre % 46 oranında artarak 231 milyon dolar düzeyine yükselmiş olan Türkiye 2009 yılında 279 milyon ve 2010 yılında 299 milyon dolar ihracat gerçekleştirmek suretiyle sektör açısından en önemli ihraç pazarımız olan Irak'a yapılan ihracatımız artmıştır.

Yaş Meyve Sebze

Irak'ın 2007 yılında 16 milyon dolar olan turuncgil ithalatı % 207 oranında artarak 52 milyon dolar düzeyine yükselmiştir. 2008 yılında %92 artarak 91, 2009 yılında ise %12 oranında artarak 112 milyon dolar turuncgil ithalatı gerçekleştiren Irak'ın 2009 verilerine göre en büyük tedarikçisi % 92 gibi çok büyük bir oran ile Türkiye'dir. Türkiye'den sonra % 5 payla Ürdün ve % 4 payla Lübnan diğer önemli ülkeler olmuştur. Türkiye'nin 2008 yılı turuncgil ihracatı sıralamasında 5. durumda bulunan Irak'a olan ihracatta 2009 yılında önemli artış göstermiştir. 2009 yılı ihracatı, % 178 oranında artarak 91,5 milyon dolar düzeyine yükselmiş ve Rusya Federasyonu'ndan sonra en önemli turuncgil ihraç pazarımız Irak olmuştur. 2010 yılında ise Irak'a olan ihracatımız %23 oranında artarak yine Rusya'dan sonra ikinci pazar olma konumunu korumuştur.

Diğer taraftan, turuncgil pazarı kadar büyük olmasa da Irak tarafından yapılan elma-armut ithalatı da Türkiye yaş meyve ve sebze ihracatçıları açısından potansiyel arz etmektedir. 2006 yılında 65 milyon dolar elma-armut ithal eden Irak'ın en büyük tedarikçisi 59 milyon dolarla İran olmuştur. 2006 yılından bu yana İran verilerini açıklamadığı halde Irak'ın Türkiye'den ithal ettiği elma-armut rakamları ihracatçılarımıza ve bizlere fikir vermektedir. Örneğin 2008 yılında Irak'ın Türkiye'den ithalatı bahse konu ürünler için 4 milyon dolar iken 2009 yılında %263 artarak 15 milyon dolara 2010 yılında ise %36 artarak 20 milyon dolara yükselmiştir. Verileri olmayan ülkeler hariç tutulduğunda Irak'ın en büyük tedarikçileri, %84 payla Türkiye, %10 payla Makedonya, % 3 payla Ürdün, %1 payla Fransa ve Polonya'dır.

Yumurta

Irak'ın yumurta ithalatı son yıllarda önemli oranlarda artış göstermektedir. Son beş yıllık dönemde toplam ithalat 7,6 milyon dolardan 103 milyon dolara yükselmiştir. Yumurta ithalatının % 93'ü Türkiye'den gerçekleştirilmektedir. Türkiye'den sonra diğer önemli ülke ise % 5 payla Ürdün'dür. Türkiye'nin yumurta ihracatında Irak'ın önemli bir yeri bulunmaktadır. 2008 yılı toplam yumurta ihracatı olan 119 milyon doların 96 milyon dolarını Irak'a yapılan ihracat oluşturmuştur. 2009 yılı ihracatı önceki yıl düzeyinde kalmış, toplam 127 milyon dolarlık ihracatın 96,4 milyon dolarlık kısmı Irak'a gerçekleştirilmiştir.

► Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Türkiye'nin Irak'a ihracat potansiyelinin yüksek olduğu başlıca sanayi ürünleri ve hizmet sektörleri;

- Alüminyum İnşaat Malzemeleri
- Beyaz Eşya
- Boru ve Bağlantı Parçaları
- Demir Çelik
- Elektrikli Makineler ve Kablolar
- Ev Tekstili
- Gıda İşleme Makineleri
- Halı
- Hazır Giyim
- İnşaat Malzemeleri
- Müteahhitlik Hizmetleri
- Otomotiv Ana ve Yan Sanayi
- Sofra ve Mutfak Eşyaları

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
İnşaat Malzemeleri	2523	Çimento	403	291	1.132	0,2	-6	41	291	274	Türkiye(72) Pakistan (14) Lübnan (7) Hindistan (4) Ürdün (2)	5
İnşaat Malzemeleri	3209	Boyalar ve vernikler	20	18	71		33	18	18	23	Türkiye (91) Lübnan (3) Ürdün (2) İtalya (2) BAE (1)	5
İnşaat Malzemeleri	3917	Plastikten Tüpler, Borular, Conta, Dirsek, vs.	88	53	621	3,9	7	-16	53	80	Türkiye (60) Ürdün (21) BAE (5) Çin (5) Almanya (4)	5
İnşaat Malzemeleri	3925	Plastikten İnşaat Malzemesi	42	35	247	0,4	8	20	35	52	Türkiye (84) Ürdün (9) Çin (5) BAE (1) Almanya (1)	5
İnşaat Malzemeleri	4411	Ağaçtan inşaat malzemeleri	23	19	253	0,6	18	64	19	28	Türkiye (85) BAE (10) Ürdün (2) Almanya (1) Çin (1)	5
İnşaat Malzemeleri	6802	İşlenmiş doğal taşlar (mermer, granit)	50	32	813	0,1	10	-5	32	70	Türkiye (63) Çin (23) BAE (6) Emirlikleri Hindistan (3) Yunanistan (2)	5
İnşaat Malzemeleri	6810	Çimentodan, Betondan, Suni Taştan Eşya	9	6	44	0,2	12	32	6	11	Türkiye (68) Ürdün (19) BAE (9) Almanya	5

											(1) İtalya (1)	
Mobilya	9405	Aydınlatma cihazları	68	13	208	0,1	7	15	13	17	BAE (41) Çin (25) Türkiye (19) Almanya (8) ABD (2)	5
Mobilya	9406	Prefabrik yapılar	51	22	164	0,7	-17	20	22	24	Türkiye (44) Çin (25) Lübnan (10) ABD (9) Ürdün (5)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	4011	Kauçuktan Dış Lastikler	293	14	990	0,6	21	237	14	17	BAE (86) Türkiye (5) Çin (3) Japonya (2) Hindistan (2)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8409	Motor aksamı	46	9	1.033	0,6	20	-8	9	10	BAE (34) Türkiye (20) ABD (9) Çin (9) Almanya (7)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8701	Traktörler	263	26	271	0,9	4	155	26	21	Almanya (29) Hollanda (15) Türkiye (10) BAE (5) Fransa (5)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8703	Otomobiller, steysin vagonlar	906	3	6.211	0,4	2	266	3	1	BAE (46) Güney Kore (24) Japonya (9) ABD (6) Çin (5)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8704	Eşya Taşımaya Mahsus Araçlar	518	22	3.334	1,0	45	-41	22	14	BAE (25) Çin (13) ABD (12) Almanya (9) Güney Kore (9)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8705	Özel Amaçlı Taşıtlar (Vinç, İtfaiye, Beton)	318	32	96	0,2	-30	92	32	24	ABD (40) Almanya (15) Türkiye (10)	5

		Mixerleri, vs.)										
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8708	Kara taşıtları aksam ve parçaları	307	21	2.673	0,7	34	-7	21	25	Avusturya (9) BAE (8) BAE (35) Ürdün (22) ABD (9) Çin (8) Güney Afrika (7)	5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8716	Römork-yarı römork	95	35	180	3,0	16	7	35	50	Türkiye (36) ABD (25) Almanya (11) Hollanda (8) BAE (5)	5
Sofra ve Mutfak Eşyaları	7013	Masa, Mutfak, Tuvalet, Ev Tezniyatı vb. için Cam Eşya	42	21	424	2,2	5	-12	21	20	Türkiye (49) Çin (42) BAE (7) Endonezya (1) Çek Cumhuriyeti (1)	5
Müteahhitlik Hizmetleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alüminyum İnşaat Malzemeleri	7604	Alüminyum çubuk ve profiller	63	49	529	0,4	15	34	49	55	Türkiye (79) Çin (19) Lübnan (1) Ürdün (1) BAE (1)	5
Alüminyum İnşaat Malzemeleri	7610	Alüminyum inşaat ve aksamı	28	19	211	0,5	9	-14	19	20	Türkiye (67) İtalya (9) Ürdün (7) Çin (6) BAE (5)	5
Alüminyum İnşaat Malzemeleri	7614	Alüminyum tellerden halatlar, örme halatlar vb. (izole hariç)	36	35	51	0,2	9	10	35	22	Türkiye (98) Çin (1)	5
Beyaz Eşya	8418	Buzdolabı, dondurucu, vs.	197	83	1.521	0,2	15	-45	83	88	Türkiye (42) Lübnan (20) Çin (14) BAE (13) Ürdün (2)	5
Boru ve Bağlantı Parçaları	7306	Demir/çelikten diğer tüp ve borular-kaynaklı vb.-çapı>406,4mm	166	124	1.173	0,7	18	68	124	183	Türkiye (75) Ürdün (15) Güney Kore (4) Almanya	5

											(3) Çin (2)	
Demir Çelik	7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	532	361	3.426	0,6	-13	1	361	324	Türkiye (68) Ukrayna (30) Belarus(2) Lübnan (1)	5
Demir Çelik	7216	Demir/alaşimsız çelikten profil	112	103	985	0,2	9	11	103	126	Türkiye (92) Jordan (4) Ukrayna (2) BAE (1)	5
Demir Çelik	7308	Demir/çelik kapı, pencere, köprü, kule ve diğer inşaat aksamı	238	175	924	3,5	-7	100	175	159	Türkiye (74) ABD (5) Çin (4) Çek Cumhuriyeti (4) Üdün(4)	5
Demir Çelik	7309	Demir/çelik depolar, sarnıçlar, küvler (hacim>300lt)	38	9	61	1,0	12	51	9	12	ABD (45) Türkiye (23) Lübnan (5) İngiltere (4) Romanya (4)	5
Demir Çelik	7314	Demir-çelik tellerden örme mensucat, ızgara, ağ, kafeslikler vb.	11	9	41	1,0	7	49	9	6	Türkiye (80) Çin (11) BAE (4) Ürdün (3) Romanya (1)	5
Demir Çelik	7323	Demir/çelikten ev işlerinde kullanılan eşya ve aksamı	31	14	187	0,6	8	-45	14	13	Türkiye (44) Çin (42) BAE (7) Hindistan (4) Lübnan (1)	5
Demir Çelik	7324	Demir/çelikten sağlığı koruyucu eşya, tuvalet eşyası ve aksamı	11	6	74	1,0	18	34	6	6	Türkiye (51) Çin (35) BAE (8) Japonya (2) Lübnan (1)	5
Demir Çelik	7326	Demir/çelikten diğer eşya	70	20	462	0,3	24	3	20	26	İtalya (36) Türkiye (28) Çin (14) BAE (10)	5

											Hırvatistan (4)	
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8544	Bobin Telleri, Koaksiyel Kablolar, Fiber Optik Kablolar, Diğer Elektrik İletkenleri	305	171	1.806	0,6	29	150	171	218	Türkiye (56) Ürdün (22) Malezya (4) ABD (4) Lübnan (3)	5
Gıda İşleme Makineleri	8437	Tohumları Temizleme, Ayırma, Öğütme, İşleme Makine ve Cihazları	15	11	166		7	-32	11	7	Türkiye (74) İtalya (20) Çin (2) BAE (2) İsviçre (1)	5
Halı	5702	Dokunmuş Halılar, Yer Kaplamaları	87	86	967	0,5	25	11	86	96	Türkiye (98) BAE (1) Çin (1)	5
Halı	5703	Tufte Edilmiş Halılar, Tufte Edilmiş (Yer Kaplamaları)	16	15	140	0,3	-8	25	15	11	Türkiye (95) BAE (4) Belçika (1)	5
Hazır Giyim	6109	Tişört, Fanila, Diğer İç Giyim Eşyası (Örme)	126	53	2.760	3,1	15	47	53	62	BAE (37) Türkiye (28) Çin (17) Çek Cumhuriyeti (16) Hindistan (1)	5
Hazır Giyim	6203	Erkek/Erkek Çocuk için Takım, Takım Elbise, Ceket vs.	54	23	1.286	0,3	8	56	23	24	BAE (42) Türkiye (41) Çin (14) ABD (1)	5
Hazır Giyim	6204	Kadın/Kız Çocuk için Takım, Takım Elbise, Ceket vs.	64	18	1.855	0,5	9	14	18	14	BAE (70) Türkiye (29)	5
Hazır Giyim	6205	Erkek/Erkek Çocuk için Gömlek	21	16	459	0,0	11	34	16	18	Türkiye (74) BAE (14) Çin (8) ABD (3) Almanya (1)	5

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 12 aylıktır.

Alüminyum İnşaat Malzemeleri

Irak, 2008 yılında 72 milyon dolar değerinde alüminyum çubuk ve profil ithalatının % 67'sini, 2009 yılında 62,7 milyon dolarla %79'unu Türkiye'den yapmıştır. Diğer başlıca tedarikçi ülke Çin'dir. 2005-2009 döneminde Irak'ın alüminyum çubuk ve profil ithalatı yıllık ortalama % 27 oranında artarken Türkiye'nin Irak'a alüminyum çubuk ve profil ihracatı da yıllık ortalama değer bazında % 29 oranında, miktar bazında ise %27 oranında yükselmiştir. Çin'in aynı dönemde Irak alüminyum çubuk ve profil pazarındaki payını ortalama % 77 oranında artırması Türkiye için tehdit oluşturmaktadır. 2010 yılında alüminyum çubuk profil ihracatı 2009 göre %12 49 oranında artarak 49 milyon dolardan 55 milyon dolara yükselmiş ancak miktar bazındaki artış 14,8 milyon tondan 15,2 milyona çıkmıştır. İhracattaki artışın alüminyum çubuk profilde meydana gelen fiyat artışlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

2008 yılında Irak, 25 milyon dolar değerinde alüminyum inşaat aksamı ithal etmiştir. Alüminyum inşaat aksamı ithalatının % 59'u Türkiye'den yapmıştır. Pazardaki diğer önemli ülke Çin'dir. 2005-2009 döneminde Irak'ın alüminyum inşaat aksamı ithalatı yıllık % 44 oranında artarken Türkiye'nin bu ülkeye ihracatı % 33 oranında artmıştır. Türkiye pazar talebini yakalamış ancak en büyük rakibi Çin'in ihracat artışının gerisinde kalmıştır. Türkiye'nin, Irak alüminyum inşaat aksamı pazarında daha etkin pazarlama yöntemleri kullanması halinde pazar payını rahatlıkla artıracığı düşünülmektedir.

Irak 2009 yılında 36 milyon dolar değerinde alüminyum tel halat ithalatının % 98'ini Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Diğer ülkeler sırasıyla Çin ve Çek Cumhuriyeti'dir. 2005-2009 döneminde Irak'ın alüminyum tel halat ithalatı yıllık ortalama % 28 oranında artarken Türkiye'nin Irak'a alüminyum tel halat yıllık ortalama ihracatıda % 28 oranında artmıştır.

Beyaz Eşya

2008 yılında toplam 287 milyon dolarlık buzdolabı-dondurucu (GTİP: 8418) ithalatı gerçekleştiren Irak'ın ithalatında bir önceki yıla göre % 24 artış olmuştur. Irak'ın buzdolabı-dondurucu ithalatı 2009 yılında ekonomik krizinde etkisiyle %32 düşerek 197 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin, Irak'a 2008 yılında 77 milyon dolarlık ihracatını 2009 yılında % 6 artırıp 82 milyon dolara, 2010 yılında ise %7'lik artışla 88 milyon dolara yükseltmiştir. Türkiye'nin toplam 1 milyar 521 milyon dolarlık buzdolabı-dondurucu ihracatının % 6'sı 2010 yılında Irak'a gerçekleşmiştir.

Irak'ın mevcut durumu itibariyle tüketici eğilimleri hakkında sağlıklı bilgilere ulaşmak kolay olmamakla birlikte firmalarımızın Irak pazarına yönelik girişimleri sürmektedir. Irak buzdolabı- dondurucu pazarında Türkiye % 42 ile pazarın en büyük tedarikçisidir. Lübnan (%20), Çin (% 14), BAE (% 13), ve Ürdün (% 2) ise pazarın diğer önemli tedarikçileridir.

Demir Çelik

Dünya Çelik Birliği (www.worldsteel.org) verilerine göre, demir çelik sektörü gelişmemiş olan Irak'ta demir çelik ihtiyacı ithalat ile karşılanmaktadır. Irak 2008 yılında 976 bin ton yarı ve nihai mamul çelik ithal etmiştir. İthalatın 700 bin tonu uzun ürünlere, 16 bin tonu yassı ürünlere aittir. Aynı yıl Irak 259 bin ton demir çelik boru ithalatı yapmıştır.

ITC-Trademap web sitesinden alınan verilere göre, Irak 2008 yılında 1.462 milyon dolar, 2009'da ise 1.902 milyon dolar değerinde demir çelik ürünleri ithalatı gerçekleştirmiştir. Irak demir çelik ürünleri içerisinde en çok inşaatlarda kullanılan demir çelik çubukları ve demir-çelik profilleri ithal etmiştir.

Irak 2008 yılında gerçekleştirdiği 480 milyon dolar değerindeki demir çelik çubuk ithalatının % 57'sini, 2009 yılında ise 361 milyon dolar ile %68'ini Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Geriye kalan kısmının çoğunu Ukrayna'dan ithal etmiştir. 2005-2009 döneminde Irak'ın demir çelikten çubuk ithalatı yıllık ortalama % 55 oranında artarken Türkiye'nin Irak'a demir çelik çubuk ihracatı yıllık ortalama % 40 oranında artmıştır.. Son yıllarda tüm dünyayı etkileyen finansal krize rağmen Irak inşaat sektörü halen hareketlidir. Dolayısı ile Irak pazarı, genellikle inşaatlarda kullanılan demir çelik çubuklar için gelişmekte olan bir pazardır. Türkiye'nin pazardaki artan talebi yakalayarak pazar payını muhafaza ettiği görülmektedir. Irak pazarında demir çelik çubuklarda Türkiye'ye rakip olan Ukrayna bir önceki yıla göre Irak'a ihracatını çok fazla artırmış olup Türkiye'nin pazar payı için tehdit oluşturmaya başlamıştır.

2009 yılında Irak, 112 milyon dolar değerinde demir çelik profil ithal etmiştir. İthalatın yaklaşık % 92'sini Türkiye'den yapmıştır. Bu üründe tedarikçi diğer ülkeler Ürdün, Ukrayna, BAE'dir. 2005-2009 döneminde Irak'ın demir çelik profil ithalatı yıllık % 25 oranında artmışken Türkiye'nin aynı dönem Irak'a ihracatı % 25 oranında artmıştır. Türkiye'nin pazar payı açısından rakip ülkeler ile çok büyük bir fark olması Türkiye için avantaj teşkil etmektedir. Sonuç olarak Irak, demir çelik profil açısından gelişen bir pazardır ve Türkiye'nin bu ülkeye çok daha fazla ihracat yapacak potansiyeli bulunmaktadır.

Irak, 2009 yılında 845 milyon dolar, 2009 yılında ise 1.102 milyon dolar değerinde demir çelik eşya ithalatı gerçekleştirmiştir. Irak'ın demir çelik eşya ithalatında başlıca ürünler; demir veya çelikten borular, inşaat aksamı, kapı ve pencereler, depolar, örme teller, ev işlerinde kullanılan eşyalar ve sağlık gereçleridir.

2009 yılında Irak 238 milyon dolar değerinde demir çelik inşaat aksamı ithal etmiştir. Irak, demir çelik inşaat aksamı ithalatının yaklaşık dörtte üçünü Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Diğer tedarikçi ülkeler ,

ABD, Çin, Çek Cumhuriyeti ve Ürdün'dür. 2005-2009 döneminde Irak'ın ithalatı ortalama %19 artarken aynı dönem Türkiye'nin bu ülkeye ihracatı % 16 oranında yükselmiştir. Türkiye'nin, Irak'ın demir çelik inşaat aksamı talep artışının önüne geçtiği görülmektedir. Söz konusu dönemde rakip ülkeler ihracat artış hızlarını pazar talebinin çok üzerinde artırmalarına rağmen pazardaki payları Türkiye'ye göre çok düşük olduğu için henüz tehdit oluşturmamaktadır.

Irak, 2008 yılında 26 milyon dolar, 2009 yılında ise 38 milyon dolar değerindeki demir çelik depo ithal etmiştir. Bahse konu ithalatin %45'in ABD'de gerçekleştiren Irak, %23'ünü Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Diğer tedarikçi ülkeler sırasıyla Lübnan, İngiltere ve Romanya'dır. 2005-2009 döneminde Irak'ın demir çelik depo ithalatı yıllık ortalama % 58 oranında artarken Türkiye'nin Irak'a yıllık ortalama ihracatı sadece % 15 oranında artmıştır. Ancak ABD'nin ise %409'dur. Son dönemde Türkiye, Irak demir çelik depo pazarındaki talep hızını yakalayamadığı gibi rakip ülkelerin ihracat artış hızının da gerisinde kalmıştır.

2008 yılında Irak, % 70'i Türkiye'den olmak üzere 20 milyon dolar, 2009 yılında ise %80'i yine Türkiye'den olmak üzere 11 milyon dolar değerinde demir çelikten örme tel, ağ ve kafes ithal etmiştir. Diğer ülkeler sırasıyla Çin, BAE, Ürdün ve Romanya'dır. 2005-2009 döneminde Irak'ın tel ağ ve kafes ithalatı yıllık % 8 oranında artarken Türkiye'nin bu ülkeye ihracatı % 7 oranında yükselmiştir. Türkiye'nin, Irak tel ağ ve kafes pazarında daha etkin pazarlama yöntemleri kullanması halinde pazar payını rahatlıkla artıracağı düşünülmektedir. Ancak 2010 yılı verileri de göstermektedir ki pazarda daralma yaşanmaktadır.

2008 ve 2009 yılında Irak, yaklaşık % 50'sinden fazlası Türkiye'den olmak üzere 10 milyon dolar civarında demir çelik sağlık gereçleri ithal etmiştir. Diğer tedarikçi ülkeler Çin, BAE, Hindistan ve Lübnan'dır. 2005-2009 döneminde Irak'ın demir çelik sağlık gereçleri ithalatı yıllık % 43 oranında artarken Türkiye'nin aynı dönem Irak'a ihracatı % 33 oranında artmıştır. Aynı dönemde Çin'in ihracatı %378 artmış, 2009 yılında 3,9 milyon dolar ve 2010 yılında bir önceki yıla göre %100 artarak 7,8 milyon dolara yükselmiştir. Dolayısı ile söz konusu dönemde Türkiye, Irak'ın demir çelik sağlık gereçleri talep artış hızına çok yaklaştığı görülmekle birlikte en yakın rakibi olan Çin 2010 yılında Türkiye'yi geçmiştir.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

2010 yılında 1,8 milyar doları aşan kablo ve tel ihracatı ile dünyanın önde gelen kablo ihracatçılarından olan Türkiye, 2008 yılı verilerine göre Irak'ın en çok kablo ithal ettiği Suriye'den sonra ikinci tedarikçi ülkedir. Irak'ın 2008 yılında yaptığı 550 milyon dolar tutarındaki kablo ve tel ithalatının yaklaşık % 50'sini Suriye'den %30'unu Türkiye'den tedarik etmiştir. Diğer başlıca tedarikçi ülkeler sırasıyla Ürdün (% 10) ve BAE (% 2) 'dir. 2009 verilerine göre ise (henüz Suriye verileri yayınlanmamıştır) Irak 305 milyon dolarlık kablo ithalati gerçekleştirmiştir. Bu ithalatın %56'sını (176 milyon dolar) Türkiye'den tedarik etmiştir. 2009 yılı verilerine göre diğer önemli tedarikçiler Ürdün, Malezya, ABD ve Lübnan'dır.

Irak'ın en çok sıkıntı çektiği hususlardan birisi, ülkedeki elektrik üretiminin yetersizliğidir. Irak'ın yeniden yapılanmasında en önemli konulardan birisi, elektrik üretimin ülkenin ihtiyacını karşılayacak seviyeye getirilememiş olmasıdır. Ülkenin birçok kısmında ancak günün belirli saatlerinde elektrik verilebilmektedir. Temmuz 2008 itibarıyla elektrik arzının, talebin yalnızca % 51'ini karşılayabildiği belirtilmektedir. Irak Hükümeti, enerji sektöründeki verimliliği artırmak ve mevcut üretimi yükseltmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Irak Hükümetinin son dönemde elektrik teminine yönelik bazı sabit yatırımlar gerçekleştirmekte olduğu ve özel fonlar teşkil ederek yeni kontratlar hazırlamakta olduğu görülmektedir.

Irak Hükümeti'nin elektrik alanında yapmakta ve yapacağı yatırımlar Irak'ın kablo ve tel ithalat talebini de canlı tutmaya devam edecektir. Ayrıca, Irak'ın inşaat ve taahhüt sektöründe gerçekleştirilmesi hedeflenen çok sayıda proje mevcuttur. Bu projelerin de başlaması ülkenin kablo ve tel ihtiyacının artacağı anlamına gelmektedir.

Gıda İşleme Makineleri

Gıda işleme makineleri sektöründe Irak'ta en çok talep gören makineler, değirmencilik makineleridir. Irak hükümeti devlete ait un fabrikalarını modernleştirme çalışması içerisinde. Bu modernleştirme, mevcut gıda işleme makina ve ekipmanının yenilenmesi ve (yerli makine üretiminin de olmaması nedeniyle) ithal ekipmana olan talebin artması demektir.

Türkiye'nin Irak'a değirmencilik makineleri ihracatı 2009 yılında 11 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılı verilerine göre Irak'ın 14 milyon dolarlık değirmencilik makineleri ithalatının büyük kısmı Türkiye (% 74) tarafından karşılanmıştır.

Türk firmaları pazardaki etkin konumlarına korumak ve gıda işleme makinelerinde İtalya başta olmak üzere Avrupalı firmalarla rekabet edebilmek için fuarlara katılmanın yanı sıra pazarda önemli bir rekabet avantajı getiren satış sonrası servis sunma konusunda da gerekli özeni göstermelidirler.

Halı

Irak'ta hazır giyim sektörü, diğer hazır giyim sektörleri gibi, her geçen yıl hızla büyümeye başlamıştır. Irak'ta hazır giyim pazarında Türkiye'nin hâkimiyeti vardır. 2009 yılında Irak'ın toplam halı ithalatında Türkiye'nin payı yaklaşık % 90'dır. Bu başarıdaki en büyük faktörler: Türkiye'ye ve Türk ürünlerine olan güven, coğrafi ve kültürel yakınlık, Türkiye'nin halı sektöründe dünya pazarlarında sahip olduğu konumdur. Irak, Türkiye halı ihracatından aldığı % 6'lık payla Suudi Arabistan ve ABD'den sonra en çok ihracat yapılan pazardır.

Irak'ın son 5 yıldaki halı ithalatı yılda yaklaşık ortalama % 35 oranında artmıştır. Bu da bize halı pazarındaki gelişmeyi göstermektedir. Ülkedeki kargaşa ve savaş ortamının azalmasıyla her alanda tüketimin artacağı öngörülmektedir.

Hazır Giyim

Irak, hazır giyim ihtiyacının hemen hemen tamamını ithalat yolu ile karşılamaktadır. 2004 yılında 119 milyon dolar civarında gerçekleşen toplam hazır giyim ithalatı 2008 yılında 450 milyon dolara, 2009 yılında 631 milyon dolara yükselmiştir.

Irak'a hazır giyim tedarikinde çocuk giyimi haricinde BAE'nin hâkimiyeti vardır. Türkiye, Irak hazır giyim pazarında yaklaşık % 28 ile %48 arasında değişen oranlarda pazar paylarına sahiptir. Ancak Çocuk giyimindeki payı 2009 verilerine 16 milyon dolarlık ihracatıyla %74 pazar payına sahiptir.

İnşaat Malzemeleri

Bu bölümde yer alan sanayi ürünleri sektörel matrisinden de görüldüğü üzere Irak'ın inşaat malzemeleri sektöründeki en önemli tedarikçisinin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye, plastik inşaat malzemeleri, boya ve vernikler, ağaçtan inşaat malzemeleri, işlenmiş doğal taşlar, prefabrik yapılar ve çimento gibi pek çok ürün grubunda Irak'ın en büyük tedarikçisidir.

Müteahhitlik Hizmetleri

Irak'ta inşaat ve taahhüt sektörü hızlı bir büyüme dönemine girmiştir. Günümüz şartlarına uymayan ya da tahrip edilmiş yapılar yeniden inşa edilmekte, inşaat işleri ve inşaat malzemeleri pazarı gelişmektedir. Irak'ta yürütülen başlıca altyapı yatırımları, su temini projeleri, atık su arıtma tesisi, elektrik santrali, hastane, okul ve konut inşaatı, kara yolu, hava yolu, köprü ve liman inşaatı alanlarında yoğunlaşmaktadır. Irak'ta yeniden inşa, onarım ve inşaat projelerinin sayısındaki artış ve tahminlere göre bu alanda gerekli yatırım tutarının 100 milyar Amerikan doları civarında olması, çimento başta olmak üzere inşaat malzemelerine ve ilgili iş makineleri ve ekipman pazarının bu tür projelerle önümüzdeki yıllarda sürekli dinamik kalacağı öngörülmektedir.

Irak Yatırım Ajansı'nın yaptığı çalışmaya göre Irak'ta inşaat sektöründeki potansiyel fırsatlar aşağıda değerlendirilmektedir;

- Irak'ta inşaatla ilgili malzemelerin üretimi için güçlü bir temel mevcuttur ve Irak hükümeti devlet-özel sektör ortaklığı kapsamında devlet kuruluşlarıyla işbirliği yapacak özel yatırımcılar aramaktadır. Çelik, çimento, tuğla, cam ve mermer alanında ortaklık fırsatları mevcuttur.
- Yapılan araştırmalar sadece Basra'da 44.700 adet yeni konut yapılması ve 9.000 adet konutun da yenilenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmalara göre düşük gelirli grup için 4.300, orta gelir grubu için 22.700 ve yüksek gelir grubu için de 17.700 adet yeni konut ihtiyacı olduğu tahmin edilmektedir. Konut edindirme ulusal bir önceliktir ancak bunun için önemli miktarda özel sektör yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır.
- Irak'ın altyapısını geliştirmek için şu anda sayısız kamu inşaat projesi planlanmaktadır. Irak hükümetinin öncelik verdiği alanlar, yol ve demiryolu inşaatı, elektrik üretimi, iletim ve dağıtım ağları, liman rehabilitasyonu ile su ve kanalizasyon arıtma tesislerinin inşası ve rehabilitasyonudur.

Irak'ta inşaat sektörü uzun yıllar büyük devlet kuruluşlarının tekeli altında kalmıştır. Bununla birlikte Irak hükümeti bu sektörün büyük bir ölçüde özelleştirmesine öncelik vermiş ve devlet kuruluşlarının yaptıkları işleri üstlenecek yeni özel ortaklar aramaya başlamıştır. 2008 yılında Irak hükümeti bu anlamda bir adım atarak, her ikisi de Irak Çimento Şirketi bünyesinde faaliyet gösteren El-Kerkük Çimento Şirketi ve El-Kaim Çimento kuruluşları için yeni özel sektör-devlet ortaklığı ilan etmiştir. Bu gelişme, daha sonraki özelleştirmeler için potansiyel bir modeli teşkil etmektedir. Irak'ta kurulu 17 adet devlete bağlı çimento fabrikası, toplam çimento talebinin ancak beşte birini (yıllık 6 milyon ton) karşılayabilmektedir. Talebin karşılanabilmesi amacıyla mevcut çimento fabrikalarının yenilenmesi ve yeni fabrikalar kurulması planlanmaktadır. Sanayi ve Madencilik Bakanlığı, toplamda 3 milyar Amerikan doları değerinde 19 yeni çimento fabrikası inşaatına izin vermiştir.

Irak'ta demiryollarının yeniden yapılandırılması çalışmalarına da hız verilmiştir. Suriye ve İran sınırlarına uzanan toplam 2.300 km uzunluğunda yeni bir hattın 2010 yılı sonuna kadar tamamlanması ve Bağdat metrosunun yeniden kullanılabilir hale getirilmesi planlanmaktadır.

Irak Devlet Demiryolları Şirketi tarafından 2008 yılında yapılan bir açıklamada, tüm Bağdat'ı kuşatacak bir demiryolunun ve Bağdat'ı Irak'ın güneyindeki limanlarına bağlayacak iki yeni demiryolunun yapımının öngörüldüğü belirtilmiştir. Birisi Bağdat-Kut-Nasiriye-Basra, diğeri Bağdat-Kut-Amara-Basra hatlarında olacak bu iki demiryolunun yanı sıra, Irak'ın kuzeyindeki şehirleri birbirine bağlayacak bir projenin üzerinde çalışıldığı ve bu hat ile Kerkük ve Musul istasyonlarının İran'a açılacağı ifade edilmiştir.

Irak, coğrafi ve lojistik avantajları nedeniyle Türk müteahhitlik firmaları için büyük bir potansiyel vaat etmekte, bu çerçevede, özellikle inşaat alanında bölgede faaliyet gösteren firmalarımızın sayısı artmaktadır. Türk müteahhitlik firmalarının son yıllarda Irak'ta üstlendikleri işlere ilişkin olarak resmi rakamların gerçeği yansıtmadığı, üstlenilen pek çok projeye ilişkin istatistiki bilginin kayıtlara geçmemesi sebebiyle gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu varsayılmaktadır. İlk olarak 1981 yılında Irak müteahhitlik pazarına giren Türk firmalarının bu ülkedeki faaliyetleri, savaş sonrası dönemde ivme kazanan altyapı ve üstyapı yatırımları sebebiyle 2003 yılından itibaren hızlanmıştır.

2003 yılında 242 milyon, 2004 yılında 1,1 milyar Amerikan doları ve 2005 yılında ise 1,3 milyar Amerikan doları ile en yüksek seviyeye ulaşan Türk müteahhitlik firmalarının Irak'taki faaliyetleri, bu tarihten sonra ülkede ortaya çıkan gelişmelerle birlikte daha istikrarlı bölgelere yönelmeye başlamış ve 2006 yılında 316 milyon Amerikan dolarına kadar düşmüştür. 2007 yılı başında her ne kadar zayıf bir yükselme eğilimi gözlenirse de Nisan ayını müteakiben özellikle güvenlik ve hak edişlerin ödenmesine ilişkin endişeler, Türk müteahhitlik firmalarını faaliyetlerini sınırlamaya itmiştir. 2007 yılında 545 milyon Amerikan doları tutarında 39 adet proje üstlenilmiştir. 2008 yılı için bu rakam 72 adet proje ile 1,43 milyar Amerikan dolarıdır.

Türk müteahhitlik firmaları Irak'ta 2003-2008 yılları arasında 4,8 milyar Amerikan doları değerinde 450'yi aşkın proje üstlenmişlerdir. Türk firmaları, yeniden yapılanma sürecindeki Irak'ta çeşitli konut projelerinden askeri tesislere, yol, köprü, baraj gibi altyapı projelerinden okul, hastane gibi sosyal tesislere pek çok alanda faaliyet göstermektedirler. Irak'ta müteahhitlik hizmetleri kapsamındaki işlerin yaklaşık % 60'ı yerel makamlardan alınmış olup, uluslararası firmalar ve ABD makamlarından alınan işler de % 40'lık bir oran teşkil etmektedir.

Coğrafi yakınlık avantajını kullanan Türk müteahhitlik firmaları, 2001 tarihli "Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar" çerçevesinde ihtiyaç duydukları malzemeleri geçici ve kesin ihracat yoluyla Türkiye'den götürebilmeleri, firmalarımıza önemli bir destek sağlamaktadır.

Türkiye sınırına 3,5 saat uzaklıktaki Erbil'de yeniden yapılanma faaliyetleri hızla devam etmekte olup şehirdeki inşaatların büyük bölümünü Türk firmaları üstlenmiş durumdadır. Özellikle "Yeni Şehir" adı verilen bölgede birçok modern konut ve alışveriş merkezi inşa edilmektedir. Kuzey Irak'taki irili ufaklı 300 civarındaki Türk firmanın yaklaşık 190'ı Erbil'de faaliyet göstermektedir. Kerkük ve Süleymaniye'de de aynı durumdan söz etmek mümkündür. Süleymaniye'nin imarı için 2 milyar dolarlık bir ödenek ayıran Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi, altyapı yatırımları için de 5 milyar dolarlık bir harcama öngörmektedir.

2008 yılında Türk müteahhitlik firmalarının faaliyetlerinin Irak'ın kuzeyinden yavaş yavaş güneye ve diğer bölgelere doğru kaydığı gözlenmektedir. 2008 yılında Irak Sağlık Bakanlığı'ndan Türkiye'ye yapılan heyet ziyaretleri sonucunda, Universal Group Arcarsan Şirketi ile Irak Sağlık Bakanlığı arasında Kerbela, Necef, Babil, Maysan ve Nasiriye vilayetlerinde, her bir hastane 130-140 milyon Amerikan doları tutarında olmak üzere, 400-600 yataklı 5 adet hastanenin inşaat projesi ile ilgili protokol imzalanmıştır.

Irak'ta halen hızla devam etmekte olan yeniden yapılanma sürecinin, önümüzdeki birkaç yıl daha müteahhitlik sektörü için cazibesini sürdürmesi beklenmektedir. Ülkede istikrarın sağlanması ve güvenlik sorununun çözümlenmesinin ardından, özellikle Bağdat ve çevresi olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde Türk müteahhitlik firmaları için iş fırsatlarının olacağı muhtemel müteahhitlik projelerinden önemli bir pay sahibi olunabileceği düşünülmektedir.

Türk Müteahhitlik Firmalarının Irak'ta Yaşadığı Sorunlar

2003 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla Irak'a uygulanan uluslararası ambargo kaldırılmış ve böylece ülkede yeniden yapılanma sürecinin önü açılmıştır. Ancak ülkedeki güvenlik sorunları üstlenilen işlerin yürütülmesini zaman zaman zorlaştırmakta ve kesintiye uğratmaktadır.

Bölgede gerek yüklenici firma, gerekse taşeron firma olarak iş üstlenme imkanı artmış olmakla birlikte, üstlenilen işlerin öngörülen şartnamelere uygun şekilde tamamlanmasında bazı sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Ayrıca Türk müteahhitlik firmalarının iş üstlendiği en riskli ülkelerden olan Irak'ta, güvenlik kaygıları nedeniyle müteahhitlik firmaları, faaliyet alanlarını daha çok Kuzey Irak'a yönlendirmektedirler.

Türk müteahhitlik ve müşavirlik firmalarının alacak talepleri ile hak ediş ödemelerinde geç ödemeler dolayısı ile yaşadığı zararlar giderek artmaktadır. Özellikle bankacılık sisteminin sağlıklı işlememesinden dolayı hemen tamamı kamu kuruluşu olan işveren idarelerden alınan projelerin sürdürülmesinde zorluklar yaşanmaktadır.

Bağdat Ticaret Müşavirliğinin raporuna göre Türk müteahhitlerinin Müşavirliğe bildirdiklerine göre,

- Türk müteahhitleri ağırlıklı olarak Irak'ın kuzeyinde faaliyet göstermekte, Irak'ın güney bölgelerine de açılmak istemekte ancak güvenlik ve diğer nedenlerden dolayı bunu gerçekleştirememekte,
- Irak'ta enflasyon kaynaklı zararları karşılamak için Irak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca çıkartılmış olan tebliğ çerçevesinde % 15 civarında bir bedel artışı uygulanmasının öngörülmekte ancak Irak'ta yaşanan gerçek enflasyon bazı hammaddelerde % 70'lere kadar çıkmakta,
- Irak'ta güvenlik riski devam ettiğinden taahhüt sözleşmelerinde "...her türlü güvenlikle ilgili hususu müteahhit sağlar..." şeklinde hüküm konmakta ve bu yüzden firmalar müteahhitlik alanında Irak'a yönelik "tüm riskler (all-risk)" sigortası yaptıramamakta,

- Teminat mektubu ile ilgili sıkıntılar yaşanmakta, geçici teminat mektubunun temininde dahi ilgili prosedür birkaç ay sürmekte,
- Irak'ın genelinde lojistik temini açısından problemler olmakta,
- Irak'taki projelere ilişkin kabuller zamanında ve tam olarak yapılmamakta, alınan teminatların iadesinde bazı kesintiler yapılmakta ve gecikmeler yaşanmakta,
- Irak'taki bazı ihalelerde Türk mallarına karşı açık olmayan bir nevi ambargo ile karşılaşmakta,
- Irak'la iş yaparken, Iraklı işadamları ile birlikte çalışma zorunluluğu yasal olarak olmasa da pratikte olmaktadır.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

Irak otomotiv pazarında yıllık binek otomobil satışını 80-100 bin adet, SUV (Spor amaçlı araçlar) pazarının da 40 bin adet civarında olduğu tahmin edilmektedir. SUV pazarının % 80'ini de pick-up türü araçlar oluşturmaktadır.

Irak'ın dünyadan oto ana sanayi ithalatı 2006-2008 yılları arasında artış göstermiş ve 2008 yılında bir önceki yıla göre % 66 artarak 1.1 milyar dolar olmuştur. Irak'ın oto ana sanayi ithalatında başlıca ülkeler BAE, ABD, Tayland, Çin, Almanya ve Türkiye'dir. Irak'ın oto ana sanayi ithalatında ilk sırada binek otomobiller yer almaktadır. Irak'ın 2008 yılında dünyadan binek araç ithalatı 629 milyon dolar olmuştur. Irak'ın binek araç ithalatında başlıca ülkeler BAE (% 58), ABD (% 13), Japonya (% 11), Tayland (% 9) ve Almanya (% 3)'dür. İkinci sırada yer alan kamyon-kamyonet ithalatı da 2008 yılında bir önceki yıla göre % 23 artarak 233 milyon dolara yükselmiştir. Irak'ın kamyon-kamyonet ithalatında başlıca ülkeler BAE (% 24), Çin (% 21), Japonya (% 15), ABD (% 9) ve Almanya (%8)'dir.

Türkiye, 2008 yılında Irak'ın dünyadan traktör ithalatında % 8 payla dördüncü sırada, özel amaçlı araç ithalatında da % 16'lık payla üçüncü sırada yer almıştır.

Türkiye'den Irak'a oto ana sanayi ihracatı, 2008 yılında 56 milyon dolarken 2009 yılında % 111'lik artışla 117 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında, Türkiye'den Irak'a en fazla ihracatı gerçekleştirilen oto ana sanayi ürünleri, römorklar ve yarı römorklardır. Türkiye'den Irak'a römork, yarı römork ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre % 223 artarak 35 milyon dolar olmuştur. Türkiye'nin Irak'a olan oto ana sanayi ihracatında ikinci sırada yer alan özel amaçlı taşıtlar ihracatı 2009 yılında % 61 oranındaki artışla 31 milyon dolara yükselmiştir. Türkiye'nin Irak'a olan traktör ihracatı 2009 yılında 26 milyon dolardır.

Irak'ın dünyadan oto yan sanayi ithalatı 2008 yılında 587 milyon dolardır. Irak'ın oto yan sanayi ithalatında başlıca ülkeler BAE, Ürdün, Türkiye, Çin ve ABD'dir.

Türkiye'den Irak'a oto yan sanayi ihracatı 2009 yılında % 6 artarak 74 milyon dolar olmuştur. Irak'a en fazla ihracı gerçekleşen oto yan sanayi ürünleri, tamponlar, emniyet kemerleri, vites kutuları, akslar, radyatörler ve egzost aksamıdır. Türkiye'den Irak'a dış lastik ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre % 54 artarak 14 milyon dolar olmuştur.

Sofra ve Mutfak Eşyaları

Cam ev eşyaları sektörümüzün önemli pazarlarından birisi olan Irak'ın en önemli tedarikçisi Türkiye'dir. Türkiye toplam cam eşya ihracatının % 6'sını Irak'a gerçekleştirmektedir. 2009 yılında Irak'a toplam 21 milyon Amerikan dolarlık cam eşya ihracatı gerçekleştirilmiştir. 2008 yılına göre % 15 azalma görülse de, Irak cam ev eşyası pazarında Türkiye % 65 pazar payı ile lider konumdadır. Pazarda Türkiye'den sonra Çin (% 28), BAE (% 5), Ürdün (% 0,7) ve Mısır (% 0,4) önemli tedarikçi ülkelerdir.

Irak cam ev eşyası ithalatı 2008 yılında bir önceki yıla göre % 58 artış göstermiştir. Bu artışın önümüzdeki dönemde de devam edeceği beklenmektedir. Özellikle yeniden yapılanmanın sürdüğü Irak'ta, 2008 yılında % 10 büyümenin 2009 yılında % 7,5 ile devam ettiği tahmin edilmekte ve bu büyümenin devam edeceği öngörülmektedir. Buradan hareketle, büyümenin halka yansımaları ve artan gelir seviyesinin cam ev eşyası sektörüne ihracatçılarına önemli fırsatlar doğuracağı beklentisini artırmaktadır.

Irak 2008 yılında 20 milyon dolar değerinde demir çelik sofa ve ev eşyası ithalatının yarısını Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Geriye kalan kısmının çoğunu Çin ve BAE'den ithal etmiştir. 2004-2008 döneminde Irak'ın demir çelik sofa ve ev eşyası ithalatı yıllık ortalama % 14 oranında artarken Türkiye'nin Irak'a demir çelik demir çelik sofa ve ev eşyası ihracatı sadece yıllık ortalama % 4 oranında artmıştır. Türkiye'nin ihracat artışının pazardaki artan talebin gerisinde kaldığı görülmektedir. Aynı dönemde ikinci sırada yer alan Çin'in Irak'a demir çelik sofa ve ev eşyası ihracatını 10 katın üzerinde artırmış olması Türkiye'nin pazar payı için tehdit oluşturmaya başlamıştır.

Irak - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

"5 in 1 FASHION" ERBİL INTERNATIONAL FASHION EXHIBITION (Erbil - Mart/Her Yıl)

Moda, Hazır Giyim, Deri Ürünleri, Gelinlik, Kozmetik ve Markalar
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>

37. BAGHDAD INTERNATIONAL FAIR (Bağdat - Kasım/Her Yıl)

Tüm Sektörler
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

AGROFOOD, BAĞDAT ULUSLARARASI GIDA, İÇECEK, TARIM VE AMBALAJLAMA FUARI (Bağdat - Aralık/Her Yıl)

Gıda, İçecek, Ambalajlama, Tarım
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>

BAGHDAD INTERNATIONAL AGRICULTURE, FOOD AND FOOD TECHNOLOGIES FAIR (Bağdat - Mayıs/Her Yıl)

Tarım, Tarım Makineleri ve Paketleme, Gıda, Gıda Teknolojileri
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

BAGHDAD INTERNATIONAL AUTOMOBILE AND SPARE PARTS FAIR (Bağdat - Ekim/Her Yıl)

Otomobil ve Yan Sanayi, Yedek Parça
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

BAGHDAD INTERNATIONAL CONSTRUCTION FAIR (Bağdat - Haziran/Her Yıl)

İnşaat, İnşaat Makineleri, Yapı Malzemeleri ve Elektrik
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

BAGHDAD INTERNATIONAL DEFENCE AND SECURITY FAIR (Bağdat - Aralık/Her Yıl)

Savunma Sanayi ve Güvenlik Ekipmanı
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

BAGHDAD INTERNATIONAL FASHION SHOW (Bağdat - Mayıs/Her Yıl)

Hazır Giyim, Deri, Konfeksiyon, Ayakkabı ve Aksesuarları
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

BAGHDAD INTERNATIONAL MACHINERY FAIR (Bağdat - Haziran/Her Yıl)

Makine ve Yan Sanayi
Web Sitesi : <http://www.forumfuar.com>

BASRA INTERNATIONAL EXHIBITION (Basra - Mayıs/Her Yıl)

Genel Ticaret
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>

ERBİL INTERNATIONAL MOTOR SHOW (Erbil - Ocak/Her Yıl)

Otomotiv, Otomotiv Yan Sanayi, Otomotiv Aksesuarları
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>

ERBİL ULUSLARARASI YAPI İNŞAAT VE BELEDİYE FUARI (Erbil - Temmuz/Her Yıl)

Yapı, İnşaat, Belediye Ekipmanı ve Endüstri
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>

MACHINEX ERBİL ULUSLARARASI MAKİNE VE MAKİNA EKİPMANLARI FUARI (Erbil - Mart/Her Yıl)

Makine ve Makine Ekipmanı
Web Sitesi : <http://www.expotim.com>

NAJAF AL ASHRAF INTERNATIONAL EXHIBITION (Necf - Ekim/Her Yıl)

Genel Ticaret
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>

NEW IRAK, BAĞDAT ULUSLARARASI YAPI, İNŞAAT MALZEMELERİ, BELEDİYE EKİPMANLARI VE TEKNOLOJİLERİ FUARI (Bağdat - Aralık/Her Yıl)

Yapı, İnşaat, Belediye Ekipmanı ve Endüstri
Web Sitesi : <http://www.pyramidsfair.com>